

IETS OVER

1886
L. 47

DAVID VAN HOOGSTRAATEN

EN

DE LETTERKUNDIGE TWISTEN
VAN ZIJN TIJD

DOOR

TH. NOLEN

ROTTERDAM

A. EELTJES

1886

C. oct.
1435

VAN HOOGSTRATEN.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

0350 4697

Co 1435
I E T S O V E R

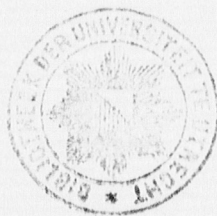
DAVID VAN HOOGST RATEN

EN

DE LETTERKUNDIGE TWISTEN
VAN ZIJN TIJD

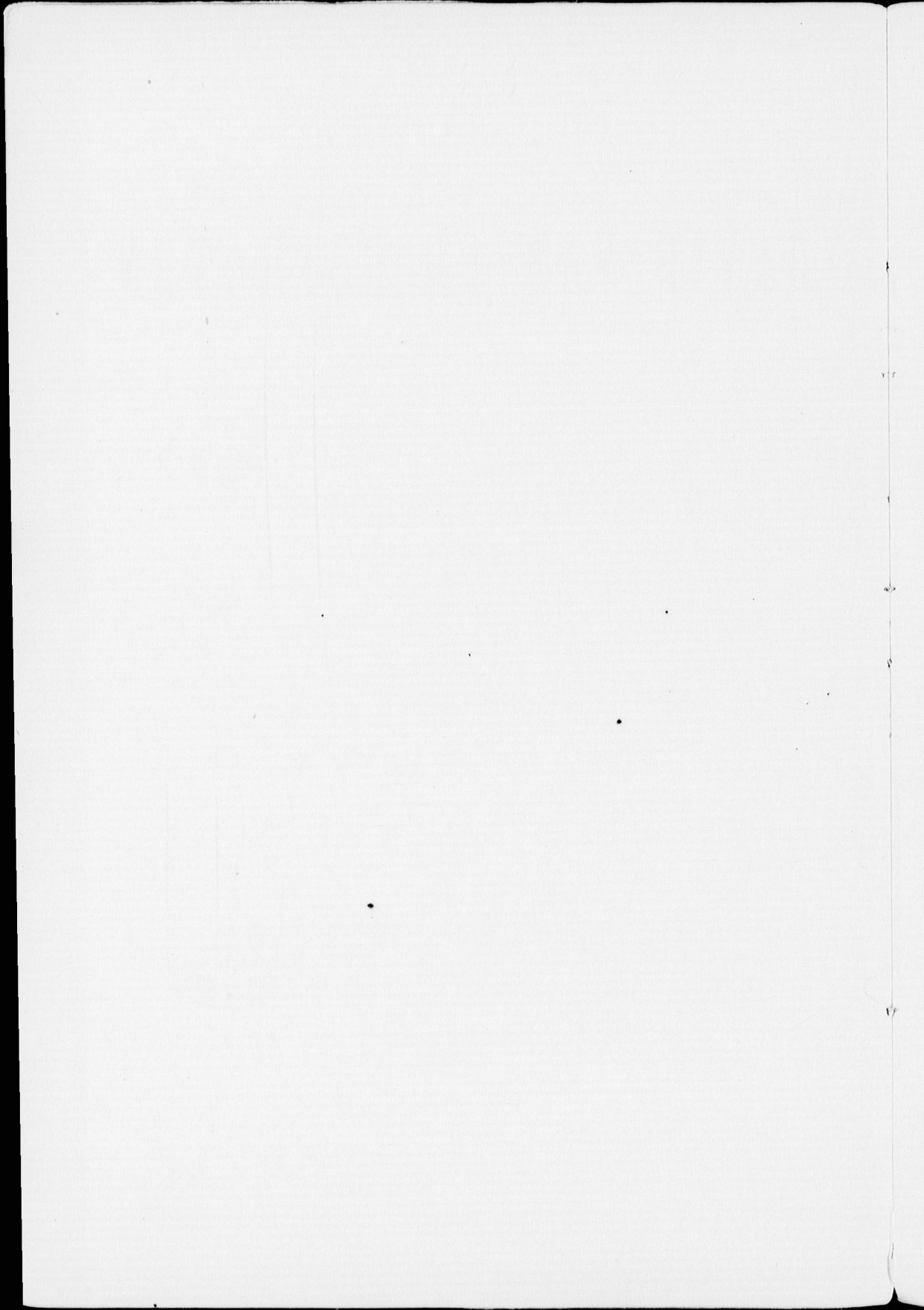
DOOR

T H . N O L E N

ROTTERDAM
A. E E L T J E S

1886

Het is een gunstig verschijnsel in onzen tijd, dat men op alle wijzen tracht tot beter kennis te geraken van den aanleg, het karakter en de levenswijze van diegenen onzer voorvaderen, die in een of ander opzicht onder hunne medeburgers hebben uitgeblonken. Daardoor wordt wel eens de een of ander, door zijne tijdgenooten ten onrechte uitbundig geprezen, van den hem geschonken krans weer beroofd; maar anderen, die minder bekend of geliefd waren, worden door een onpartijdiger nageslacht juister op hunne waarde geschat en komen meer op den vóórgrond.

Van allen, die kunstwerken hebben geschapen, welke wij nog tegenwoordig genieten, wordt het leven en de ontwikkeling nagegaan, omdat wij belangstellen in den maker en gaarne weten, waar, onder welke omstandigheden en uit welke gegevens zulk een kunstwerk kon ontstaan. Maar vooral van hen, die grooten invloed op hun tijdgenooten oefenden, soms zelf blijvende verandering teweegbrachten in hun denken en doen, is het van gewicht de handelingen en bedoelingen op te sporen. Zij waren het middelpunt eener groote omgeving, waar in hun geest werd gewerkt en gedacht, en waaruit dezelfde beginselen in steeds wijder kring werden verbreid. Door hen beter te leeren kennen komen wij dus ook tot een juister beeld van een deel hunner tijdgenooten, tot een juister blik op hun tijd. De gebeurtenissen toch op staatkundig, maatschap-

—

pelijk, en godsdienstig gebied zijn dikwijls, hoe belangrijk zij ook mogen zijn, het uitvloeisel der persoonlijkheid van enkelen. Niet velen zijn bewerkers geweest van eene geheele omwenteling op 't gebied van denken, doen of gelooven; ook het werk van hen blijft van belang, die op bescheidener wijze hun volgingen den weg wezen, op de paden van wetenschap of kunst.

David van Hoogstraten was in zijn tijd de wetgever op den Nederlandschen en Latijnschen Parnas; zijne uitgaven van Latijnsche schrijvers werden algemeen geprezen; door zijne Geslachtslijst der Zelfstandige Naamwoorden maakte hij zich hoogst verdienstelijk omtrent onze taal.

Dat hij te Rotterdam geboren werd en zijne opleiding ontving aan het Erasmiaansch Gymnasium was oorzaak, dat ik meende hier iets over hem te mogen meedeelen. »De gedachtenis der stad Rotterdam, plaets myner geboorte, is my altydt lief en waerd geweest; ten deele door den verborgen trek, dien yder, die wel geaert is, gevoelt tot zyne geboorteplaats; ten deele om het leggen van de gronden der wetenschappen in die stad, die my naderhant tot voordeel en vermaak, ook menigmael tot troost in de wederwaardigheden des levens, gestrekt hebben.»

Te recht zegt Fabius, dat schoon de gevels der gebouwen zich aan het oog vertoonen, en de grontleggingen verborgen zijn, de grontleggers geenen minderen lof verdienen, dan die de huizen zoo hoog opgetrokken hebben.

DAVID VAN HOOGSTRAZEN, aen den Lezer vóór de Aanleiding tot de Nederd. taal v. J. Nyloë.

Het maatschappelijk leven van David van Hoogstraten ¹⁾ was niet rijk aan belangrijke bijzonderheden. Dr. Schotel heeft in de Vaderlandsche letteroefeningen van 1850, in zijne studie over het geslacht Van Hoogstraten p. 549 sqq. eene levensbeschrijving ook van D. v. H. gegeven, waaruit in het Biographisch Woordenboek van Van der Aa een uittreksel is opgenomen; het zal dus voldoende zijn enkele punten in de herinnering terug te roepen ²⁾.

Davids vader Frans, boekverkooper te Rotterdam, een geleerd man en ernstig dichter, was gehuwd met Esther de Koning; hij zelf werd aldaar den 14^{en} Maart 1658 geboren, bezocht de Erasmiaansche school, studeerde aan de Academie te Leiden, werd tot Doctor in de Medicijnen gepromoveerd, vestigde zich te Dordrecht, waar zijn vader intusschen prevoost der munt was geworden, en huwde Maria van Nispen ³⁾, dochter van Mattheus van Nispen ⁴⁾, landmeter en boekverkooper. Zij schonk hem acht kinderen en is gestorven 26 Nov. 1708. Met de praktijk te Dordrecht ging het niet best, niettegenstaande hij aldaar vele verwanten en vrienden had, en zich met hart en ziel op de geneeskunst toelégde, getuigen eenige medische werken, door hem geschreven of vertaald. Nevens zijne medische studiën had hij zich ook beziggehouden met Nederlandsche gedichten, maar vooral met het vertalen van Latijnsche schrijvers ⁵⁾; hierdoor had hij zijn roem als bekwaam Latinist en voortreffelijk dichter gevestigd; hij verlangde niets vuriger dan de medicijnen vaarwel te kunnen zeggen om zich geheel aan de letteren te wijden. Spoedig zag hij zijn liefsten wensch vervuld, want hij werd te Amsterdam beroepen tot leermeester in de Vijfde Latijnsche schole, uit welke hij twee jaar daarna in de derde overging en ten laatste tot corrector gekozen werd. »Maar, wanneer de doofheit welke hij uit een ziekte ⁶⁾ had overgehouden met zijne jaren krachtig begon toe te nemen, behaagde het

1) De naam wordt doorgaans verkeerd uitgesproken; de klemtoon valt op de *a* (Hoogstráten).

2) Zie ook zijn leven door P. Vlaming in „Davidis Hoogstratani Poëmata ed. ultima, prioribus longe auctior.“ 1728.

3) Schotel, Gesch., Letter- en Oudheidkundige Avondst. bl. 164.

4) Schotel in „Jaarboekje van Dordrecht“ voor 1840 bij Houtrijven en Bredius.

5) Zooals Nepos, het „Tafereel“ van Cebes, de Annotatio van H. Grotius in N. T. enz.

6) Niet eene ziekte van 1722 dus, zooals Schotel zegt p. 368.

den Heeren Burgemeesteren der stad Amsterdam, in den jare 1722 hem het lastige pak der schooldiensten, hetwelk hij zoo lange jaren hadt gedragen af te nemen om zyn overige dagen in rust te slyten, latende hem de jaarlijksche wedde van 1200 guldens, die hij als conrector hadt getrokken, behouden." 1) Den 13^{en} November 1724 's avonds om zes uur naar huis 2) willende gaan, geraakte hij door een zwaren mist en door de »schrikachtigheid, welke hardhorende menschen gemeenlijk verselt'', op de Geldersche Kade bij de St. Anthonieswaag te water en, hoewel spoedig er uitgehaald, werd hij door eene longontsteking aangetast, waaraan hij acht dagen later overleed, in den ouderdom van ruim zes en zestig jaar 3).

Reeds vroeg gevoelde Hoogstraten zich tot de dichtkunst geroepen, zoowel door eigen aanleg als door zijne letterkundige en dichtlievende omgeving; zijn vader toch, zelf dichter, was bevriend met Oudaen en Heiman Dallaert. Oudaen 4) moedigde den jongen Hoogstraten steeds aan in het beoefenen der poëzie, keurde zijne dichtproeven, gaf hem nuttige wenken en bracht hem ook in kennis met Frans de Haes, den schoonzoon van Geraert Brandt, en met Antonides van der Goes. Uit oudere en jongere dichters maakte hij voor zichzelf eene bloemlezing en oefende zich met zijn vriend Rabus in het werktuigelijke der kunst. Hunne »Rijmoeffeningen'' zagen in 1678 het licht en mochten met recht dien naam dragen, want hetzelfde onderwerp trachtten zij telkens elk naar zijn beste krachten uit te werken. De vorm laat veel te wenschen over, en in de stukken, die Hoogstraten opnam in de uitgave zijner Gedichten van 1697, heeft hij zelf veel veranderd. En wat den inhoud aangaat, (lofdichten op De Ruiter, Erasmus, Gelegenheidsgedichten, Navolgingen van Horatius), ook deze geeft den dichter geen recht op eene eerste plaats op den Nederlandschen Parnassus. Zelfs het zoozeer geprezen gedicht op den dood van De Ruiter, dat in den verbeterden vorm van 1697 aldus luidt:

1) Zie „Groot Algemeen Historisch Geographisch en Oordeelkundig Woordenboek'', Leiden 1725, waarvan de uitgevers D. v. H. en J. E. Schuer verzocht hadden het opzicht op zich te nemen. Hij heeft er echter slechts 't begin van mogen zien; toch zijn een groot aantal artikelen nog van zijne hand, vooral onder letter B.

2) In 1708 woonde D. v. H. op de Prinsengracht, blijkens het Begrafenisboek der N. Z. Kapel. „1 Dec. 1708 een vrou maria van Nispen huysvrouw van David van Hoogstraten, conrector der latijnsche schole, compt van de prinsegracht tusschen de uytrechtse straat en den amstel."

Deze inlichting werd mij welwillend gegeven door den Heer J. H. W. Unger uit de nalatenschap van Mr. A. D. De Vries.

3) Hoe ver de schimplust kan gaan bewijst het „Zarkschrift voor den grammaticalen David'' door den schilder en prulpoët Jan Goeree gemaakt op Hoogstraten's ongeval I. p. 236.

't is David die hier leyt, maer niet de Zoon van Jesse;

't is David die hier leyt, een Minnaar van de flessen;

't is David, die de Taal gelikt heeft en beschaafd;

't is David, die van 't land in 't water is gedraafd;

't is David, dien de damp des wijns zo kon verleyen,

Dat hij het water niet van 't land kon onderscheyen.

Toch was Goeree juist de man, die verscheidene van zijne uitgaven had geïllustreerd.

4) Brief van D. v. H. vóór De Haes' vertaling van Sidney's Verdediging der Poëzy: „ik die ten deele ook gevormt ben door de eige handen van den doorgeleerden Joachim Oudaen, oudtoom uwer E. en eenen letterlievenden ommegang gehad heb met haren zaligen vader, en Oomen Kaspar en Joannes Brandt." Ook in Oudaen's leven gedenkt hij dankbaar diens lessen en leiding.

Dulce et decorum est pro patria mori.

Terwyl held Michaël den waterblixem zwaait,
 En onder 't midden van de dondrende kanonnen
 Het lot belacht, dat aen verscheide zyden draeit,
 Nu schynende den een', den ander dan verwonnen;
 Benydt de dood den man zijn moed en dapperheid,
 En valt verwoed hem aen, die in zoo vele slagen
 Stond ongeschonden en tot 't uiterste bereid,
 Gewoon de Vyanden tot in hun land te jagen.
 Neptuin gedagvaert door het ysselijk geluid
 Der zeekanonnen, en gebrul der waterleeuwen,
 Vol spyt en dol van wraek, stak 't hoofd ten golven uit,
 En sprak aldus: Gij zult door lang verloop van eeuwen,
 Nog door de bitse nyd, nog deze dood vergaen:
 Maer ryden op de tong van uwe batavieren:
 De naneef zal uw deugd altyd ten toon zien staen,
 Uw deugd, vereeuwigt door uw blinkende laurieren.

kunnen wij niet vrijpleiten van opgeschroefdheid en onjuiste gedachten en uitdrukkingen. Wel wat hoog gestemd is dus de lof van Antonides, als hij zegt:

De teedre jeucht slaet nu aen mannewerk de hant;
 En 't heeft zijn voeglijkheit, en staet op zijne beenen.
 Schenkt dan de Hemel nu dus vroeger het verstant?
 Of is Parnas misschien zoo steil niet, als wij meenen?
 Gelooft dat vrij, maer houd van klimmen nimmer op.
 Al schijnt de toegang licht, de steilte is bij den top.

Het gedicht op de *Uitvaart* van De Ruiter, »Al d'aerde weent op dezen droeven dag" door Schotel ¹⁾ geprezen als mannelyk en krachtig staat niet in de „Rijm-oeffeningen" en is van later tijd.

Den raad van Antonides heeft Hoogstraten trouw opgevolgd, hij is blijven „klimmen" en heeft het gebracht tot een vrij hoogen trap van volmaaktheid in den vorm, zoodat ten slotte geheel juist was het oordeel van J. Vollenhove vóór zijne gedichten geplaatst:

Bij hem is *zuiverheit* te vinden
Van Neerlants sprake en letterschat,
 Te schendig door veel dichtgezinden
 Verzuimt, bedorven en bekladt.
 Zijn dichtbladt riekt van edle reuken
 Als minst verheven door het rym,
Van vonden en beknopte spreuken.
 Vol geurs, *gezogen uit de tym*

1) t. a. p. bl. 551.

*Van Grieksche en van Romeinsche bladen,
Die honigbyen nooit verzaden.*

De Nederlandsche gedichten van Hoogstraten zijn vele en velerlei; het is niet noodig ze op te noemen, evenmin als de vele lofdichten van zijne vrienden, die ze, naar de gewoonte dier dagen, voorafgaan.

Misschien is Hoogstraten het best geslaagd als epigrammaticus. Reeds in zijne Rijmoeffeningen had hij zich op dat genre toegelegd, blijkens zijne vertalingen uit »Ouween» dat is Johannes Audoenus of John Owen ¹⁾, een Engelsche epigrammen-dichter (1560—1622), wiens werken blijkens de vele uitgaven zeer veel gelezen werden, doch die op den »Index Expurgatorius» geplaatst zijn ²⁾ om het volgende gedichtje B. V. 8.

»An Petrus fuerit Romae, sub iudice lis est;
Simonem Romae nemo fuisse negat».

Een enkel voorbeeld: *De zijworm.*

Arte mea pereō, tumultum mihi fabricor ipse,
Fila mei fati duco, necemque neo.

'k Verga door mijne kunst, en bouw mij zelf een graf,
Ik trek de lijn mijns doods, en spin mijn leven af.

Hoogstraten's geleerdheid en goede smaak ³⁾ waren grooter dan zijne dichterlijke verbeeldingskracht, vandaar, dat zijne oorspronkelijke gedichten zich niet boven het peil van het alledaagsche konden verheffen; maar vandaar ook zijne nauwkeurige vertalingen en zijne juiste waardeering van hetgeen anderen schoons of geestigs hadden voortgebracht.

Langzamerhand werd bij hem de Nederlandsche Muze verdrongen door de Latijnsche, aan welke hij reeds in zijne jeugd geofferd had; zijne Latijnsche gedichten werden niet alleen door zijne vrienden Francius en Broukhusius ⁴⁾ geprezen, maar P. Burman noemde hem zelfs »non solum poëtices studiosum cultorem, sed etiam lumen et sidus» en P. Vlaming, zijn leerling en de uitgever van zijne carmina in 1728 »poëtam eximiae puritatis et aurium exactarum». ⁵⁾ Ook Peerlkamp ⁶⁾ prijst hem omdat hij »candore quodam et simplicitate non displicet» als hij in zijn eerste boek elegieën eene oude stof als de liefde tot onderwerp heeft; of als hij aardige woord-

1) Joan Oweni Oxon. Angli Epigrammatum Editio nova. Lugd. Batav. 1642. (Andere ed. zijn Leyden 1628. Amst. 1647. Paris 1794. Eene Fransche vertaling zag het licht te Lyon 1819).

2) Zie Dodd, The epigrammatists.

3) Deze blijkt uit zijn »Kort Begrip der Rederykkunst» na zijn dood in 1725 door Vlaming uitgegeven.

4) Broukhusius had hem tot het uitgeven zijner Latijnsche Gedichten aangezet, zooals blijkt uit een Brief op de bibl. te Leiden bewaard: »Jano Broukhusio poetarum praestantissimo, carminum meorum editionem urgenti». Hoogstr. is echter nog bevreesd voor de critici, die zijne woorden één voor één zullen beoordeelen, en streng zullen richten, en voor den tijd, die alles zal trachten af te keuren.

5) Hij noemt ook de carmina pura, simplicia, nitida, Latina et a summo viro, qui scientia Numeri poëticae maxime insignis erat, profecta.

6) Hofman Peerlkamp, De poëtis Latinis Nederlandiarum p. 476, sqq.

spelingen maakt of gelukkig is in het navolgen van Horatius. Oorspronkelijkheid was niet een eerste vereischte om als Latijnsch dichter te slagen. ¹⁾

Met hart en ziel nam hij zijne betrekking aan de Amsterdamsche Latijnsche school waar, hij was de vriend van zijn leerlingen, hen helpende waar hij kon, ook in hun poëtische oefeningen. Velen herdachten hem in hunne werken, en zijne lessen werden dikwijls als voorbeelden voor anderen aangehaald of als toetssteen voor goed- of afkeuring gebruikt. Verscheiden Latijnsche schrijvers gaf hij uit, zooals Nepos, dien hij vroeger reeds vertaalde, Terentius en Phaedrus. Hij gaf ook een Nederd.-Lat. Woordenboek ²⁾ uit, dat door den Rotterdamschen Advocaat S. Hannot was opgesteld, maar door hem nagezien werd en van »veele misstellingen en andere vlekken gezuivert, ook met veele woorden en spreekwyzen merkelyk vermeerderd en verrykt." Dit woordenboek werd zeer dikwijls herdrukt en bleef tot in 't begin dezer eeuw in gebruik.

Voor al de Fabeldichters, in dien tijd zoo geliefd, trokken ook hem aan ³⁾. De Esopische fabelen van Phaedrus ⁴⁾ en die van Faernus ⁵⁾ werden door hem vertaald. Ook J. Hilarides, rector te Bolsward, had eene vertaling van Phaedrus' fabelen gegeven. Deze was echter ongunstig beoordeeld o. a. door Rabus, in zijne »Boekzaal voor Europa". Hilarides ⁶⁾ had in zijne voorrede de »Nepos" van Hoogstraten afgekeurd; en dit gaf aanleiding tot het ontstaan van een groot aantal spot en schimp-schriften, die verzameld zijn in een bundeltje »Schimp- en Hekeldigten uit verscheide Poëten, gevolgt na den Roomschen Juvenalis, en de Satyrische Gezigten, van den Spaansen Quevedo, etc. 4e dr. 1718 (blz. 219—232). Wij zullen ze hier niet weer-geven, omdat de meeste louter uit scheldwoorden bestaan en er waarschijnlijk slechts één bij is, dat om zijn gematigdheid en om de inkleeding, aan Hoogstraten kan toegeschreven worden nl.: »Op het Uythangberd, en deszelfs uitlegging of Blauwboekje van Hilarides Boekbinder, Rector en Dominé van 't School te Bolswart."

Zijne uitgave van den Latijnschen Phaedrus met noten viel bijzonder in den smaak. Daarom verzocht de uitgever F. Halma hem er eene te geven voor den Princeps

1) »In allerley Digtoeffeningen is eigen vinding prysselyk als er wat in steekt, maar in 't Latijn moet die vinding juist geregeld worden naar de uitdrukkingen, welke men in de Digters van des Keizers Augustus tijd, als Virgyl, Naso en Flakkus ziet uitmunten". Rabus Boekzaal v. Eur. 1701, bl. 142.

2) Nieuw Woordenb. der Nederd. en Lat. taal. Amst. Dordt. 1704.

3) De opvoedende kracht der fabelen stelde hij zeer hoog; zij zijn leerzaam en brengen stichting toe. »Men moet niet denken", zegt hij in zijne voorrede van Faernus, »dat de arbeit aen het beschryven van Fabelen gehangen, alleen nùthaer is voor de eerste aankomelingen, daer alle menschen, die te zamen in eenen staet leven, hun voordeel daerbij kunnen doen."

4) Ezopische Fabelen van Fedrus, gevryden slaaf des Keizers Augustus. In Nederd. Dicht vertaelt en met Aenn. verrykt door D. v. H. Amst. 1703.

5) Faernus fabelen. Amst. 1718. (Gabriel Faerno van Cremona, vriend van Paus Pius IV, stierf te Rome 1561 in den bloei zijner jaren. »Hij kipte een goet getal van fabelen uit Ezopus, den oudsten Fabelschryver, en uit verscheiden Griexe en Latynsche schryveren en drukte dezelve op 'het spoor van Fedrus in uitmuntende Latynsche vaerzen uit." Op last van Pius IV zijn de fabelen na zijn dood uitgegeven.

6) Zie over Hilarides en zijn uithangbord, waarop aan de eene zijde een kerkboek met zilveren beslag en ketting, met het woord *Bijbel* daaronder, aan de andere eene hand houdende vijf speelkaarten stond afgebeeld, Van der Aa in voce, waar ook de titels der schimpdichten zijn opgegeven, (men leze daar evenwel o. a. voor Gravhoogte: Gaavhoogte).

Juventutis ¹⁾, aan welk verlangen hij gaarne voldeed ²⁾. Zijn doel was den jongen Prins in zijne studiën te helpen, en hem niet te overstelpen onder moeilijke opmerkingen; hij nam zich daarom ten voorbeeld de uitgaven voor den Franschen Dauphin. Zijne twijfelingen en conjecturen deelde hij mede aan Francius en Broukhusius en gebruikte uit hunne aantekeningen hetgeen hem nuttig dacht. Geen wonder, dat eene zorgvuldig bewerkte, practische uitgave ontstond, die door iedereen geprezen (o. a. door Bayle en Burman) en gebruikt werd. Nog in 1773 zag eene zevende uitgave 't licht van H's. Phaedrus ³⁾.

Hoezeer Hoogstraten's kennis en nauwkeurigheid op prijs werd gesteld, moge hieruit blijken, dat zijne vrienden hem hunne werken ter uitgave toevertrouwden, of hem ten minste verzochten een woord ter aanbeveling als inleiding in hun boeken te willen schrijven. Van zijn vriend Broekhuizen gaf hij in 1711 de Latijnsche ⁴⁾, in 1712 de Hollandse ⁵⁾ gedichten uit. De uitgave der Latijnsche was eene prachteditie, zooals de uitgevers van 't begin der achttiende eeuw er konden leveren, keurig, degelijk, bestand tegen den »tand des tijds". Halma wilde voor deze geen kosten ontzien, omdat Broekhuizen ook zijn vriend geweest was, hem zelfs in zijn laatste gedichten nog geprezen had, en Hoogstraten wilde geen zorg of moeite sparen, omdat, na den dood van Francius, Broekhuizen zijn enig overgebleven vriend was geweest, met wien hij over alles kon spreken, dien hij in alles raadplegen kon. Vóór zijne uitgaven van Antonides ⁶⁾, Oudaen ⁷⁾ en Dullaert ⁸⁾ plaatste hij een »Leven" van de schrijvers evenals voor die van Broekhuizen. Dat de bekende kwarto-editie in 2 deelen van 1726 van De Deckers »Rymoeffeningen" door Van Hoogstraten begonnen en voltooid door Brouërius van Nidek niet betrouwbaar is, »dat men weinig zorg aan den tekst heeft besteed" ⁹⁾ is waarschijnlijk niet de schuld van Hoogstraten, want zelf vaart hij uit ¹⁰⁾ tegen de slordige uitgave van Antonides' werken »zonder oordeel, zonder overleg, zonder keuze, tegen de meening van hem zelf aen den dag gebracht, en my als uit de handen genomen". Een paar voorbeelden bewijzen zijne bewering. En in zijn woord »Aan den lezer" voor zijne uitgave van Antonides komt hij nog eens terug op die »havelooze en slordige drukken, die men voorheen daer van gemaakt heeft." ¹¹⁾

Op zich zelf zou het trouwens reeds onwaarschijnlijk zijn, dat een geleerde, die altijd en overal aandringt op nauwkeurigheid en regelmaat, in wiens kennis zijne tijdgenooten het volste vertrouwen stelden en aan wiens zorgen allerlei uitgaven wer-

1) Willem Friso.

2) Phaedri Augusti Liberti Fabularum Aesopiarum Libri V. Notis illustravit in usum Serenissimi principis Nassavii D. H. Accedunt ejusdem operâ duo Indices, quorum prior est omnium verborum multo quam ante hac locupletior, posterior eorum, quae observatu digna in notis occurrunt. Amst. ex typogr. Fr. Halmae 1701.

3) Rabus Boekzaal d. G. W. 1773, bl. 502.

4) Jani Broukhusii Poematum libri sedecim ed. Dav. Hoogstratanus. Amst. ap. F. Halma 1711.

5) J. v. Broekhuizen, Gedichten. Amst. 1712.

6) Amst. 3e dr. 1714. Dit is, zooals uit de voorrede blijkt de eerste druk, die door Hoogstraten bezorgd is.

7) Amst. 1712.

8) Amst. 1719.

9) Dr. Penon, Bijdragen I, blz. 38.

10) Voorrede van de »Ezopische fabelen van Fedrus".

11) Alle de Gedichten van J. Antonides van der Goes, 3e dr. 1714.

den toevertrouwd, zelf zich aan grove onnauwkeurigheden zou hebben schuldig gemaakt ¹⁾).

Wel was Hoogstraten buitengewoon ingenomen met de schrijvers, die hij uitgaf. Vondel ²⁾ stelde hij boven allen, al moge het niet waar zijn, wat Schotel (p. 563) in navolging van Huydecoper ³⁾ vertelt, dat hij zoo zeer met hem dweepte, dat hij ook diens mistastingen navolgde of trachtte te verdedigen; want zelf zegt hij in zijne voorrede voor Fedrus' vertaling, dat hij nooit gezegd heeft en ook niet van gevoelen is, dat Vondel en Hooft nergens in gedoold hebben. »Zij waren menschen als wij, maer om de verhevenheit hunner gaven, die de ondankbaarheid van veelen niet wil erkennen, roep ik uit met den heer Andries Pels:

»Het moeitme in 't hart, als Hooft en Vondel zomtyls missen».

Die vereering nochtans van Vondel, zijne liefde voor de Nederlandsche dichtkunst, zijne gehechtheid aan zijne vrienden heeft hem in hevigen strijd doen vervallen en zijne gewone kalnte van geest doen verliezen; doorgaans was hij beminnelijk en zachtzinnig, vergevensgezind, zelfs, volgens het oordeel van Vlaming ⁴⁾ en zijne vrienden, soms veel te goed voor hen, die hem beleedigd hadden; want als zij hem na korten tijd, wel wat vrijpostig, eene lofrede of een epigram verzochten, was hij terstond bereid hun dien vriendschapsdienst te bewijzen.

Een paar malen ⁵⁾ echter gebruikte hij de scherpste wapenen om zijne vijanden te vernietigen, zooals wij in het volgende zullen aantoonen.

In het jaar 1713 verscheen »J. Oudaans Aanmerkingen over Q. Horatius Flaccus Dichtkunst, op onze tijden en zeden toegepast door A. Pels» met een »Berecht» van D. van Hoogstraten. Indien ooit Ovidius' gezegde, »ingenuas didicisse fideliter artes emollit mores» gelogenstraft is geworden, dan is zulks zeker geschied in dit »Berecht»

1) De Heer J. H. W. Unger, in Oud-Holland, II, p. 17, sprekende over Hoogstraten's uitgave van Vondel's vertaling der Heroides, gebruikt wel wat al te sterke bewoordingen. »Opzettelijk onwaarheid spreken», onderstelt kwade trouw, en die was hier zeker niet aanwezig. Vondel's werk toch was niet voor de pers bestemd, hij had die vertaaling ter hand genomen om zich te oefenen en zich voor te bereiden voor 't schrijven van zijne »Brieven der heilige Maeghden». Ruim 20 jaar hield Hoogstraten het M. S. dan ook onder zich, toen werd hij echter door de herhaalde beden zijner letterlievende vrienden tot de uitgave genoopt. Door zijn eerbied voor Vondel wilde hij het onafgewerkte stuk of klad niet onveranderd geven: hij vulde aan, waar Vondel was blijven steken, bracht gelijkmatigheid in de spelling naar zijne beste opvatting, opdat het geheel er netter zou uitzien, en trachtte ook den tekst meer met de taal van zijn tijd en met het oorspronkelijke te doen overeenkomen. Dat hij desniettemin eenige plaatsen anders zou vertaald hebben, als het zijn eigen werk was geweest, valt niet te betwijfelen.

Men verlieze ook niet uit het oog, dat eene getrouwe tekstuitgave in dien tijd niet gewaardeerd was, en in casu zeker niet wenschelijk zou geweest zijn.

Wat de onleesbaarheid van Vondel's schrift betreft, uit des Heeren Unger's vergelijking van den uitgegeven tekst met het HS., die hij mij welwillend ter inzage afstond, blijkt, dat Hoogstraten zeker het schrift niet altijd lezen kon. Bijv. I, 65 »ubi lentus abes» vertaalde V. waer gij opgehouden wort». H. liet drukken »waer ghy opgezonden wort».

2) Van wien hij Treurspelen, Ovidius herscheppingen, enz. uitgaf.

3) Huydecoper, Proeve 1730, bl. 191.

4) Vlaming vóór D. Hoogstratani Poëmata ed. ultima, prioribus longe auctor. 1728.

5) Onjuist is dus wat Schotel zegt l.l. p. 568, dat hij slechts eens een letterkundigen twist heeft gevoerd, en wel met Prof. Clorius (sic).

en in de daarop gevolgde twisteschriften in proza en poëzie. Vele waren Hoogstraten's grieven tegen Jan de Klerk »berucht Voorlezer onder de Remonstranten" zoo als hij hem noemt; »niemand heeft" zegt hij, »zoo opentlijk zich oit tegen de hedendaegsche poëzy durven verzetten, en die als geheel onnut uitschilderen, als onze Fransche kabouter, die hier op een stroowisch zynde komen aendryven, alle verhevene geesten van het gewest, waer in hij gevoed wordt, durft in den schilt varen, en uitschelden voor Spraekmeesters en neuswyze beuzelaers. — Want naer zyn gevoelen bestaet al het werk der hedendaegsche dichteren in enkele lappen en stukken en stollen, gerooft van de ouden, welker voetstappen niet kunnende nagevolgt worden, (want dat wil hij vast stellen) de wegh tot de hoogte, die zij beklommen hebben, dan moet opgedolven blijven." De Klerk's »onbeschaemt schenden van Broekhuizens asschen, die hem noit beledigt had", ¹⁾ zijne aanmerkingen over Hoogstraten's »Aentekingen over den Latynschen Fabeldichter Fedrus", ²⁾; het oordeel, dat hij zich aanmatigt over alle soorten van schrijvers, en vooral dat hij »alle geleerde luiden uitmaekt voor *Grammatici*, dat is lettervlegels, als die zoo dwaes zijn, datze hunnen tydt gaen hangen aen het angstigh waarnemen der spraakkunstige regelen" hebben Hoogstraten's gal zoodanig doen overloopen, dat hij, geheel vergetend, wat hij ten vorigen jare gezegd had over de »onbetamelykheit der krakkelen van luiden van letteren, die elkander om een beuzeling in 't haer zitten" ³⁾ zich niet ontzag De Klerk uit te maken voor »een armen wurm", die zelf rammelde van stukken en lappen der oudheid ontroofd; die volgens zijn eigen zeggen ⁴⁾ geen dichter is en dus ook geen verstand heeft van poëzie, hetgeen ten overvloede blijkt uit een gedicht op zijn schoonvader Leti, welk »vaers vlak tegen de regelmaet der ouden" strijdt; die geen druppel eerlijk bloed in 't lijf heeft, en wien onlangs terecht de eernaam »Gazettier Menteur" is geschonken; ja zelfs voor een »rottigen Fransman" die met al zijn

1) Broekhuizen had uitgegeven: Albii Tibulli, Equitis Romani quae extant ad fidem veterum membranarum sedulo castigata. Accedunt notae cum variarum lectionum libello et terni Indices 1708. Deze uitgave wordt beoordeeld in Klerk's Bibl. Choisie XV. p. 379. Vreemd wordt het gevonden, dat Broekhuizen zich niet meer op het Grieksch heeft toegelegd, dat was toch voor eene dergelijke uitgave noodig geweest, nu kon hij slechts met plaatsen van *Latijnsche* dichters vergelijken; zelf zou hij dan waarschijnlijk ook betere Latijnsche gedichten gemaakt hebben (avec plus de feu et plus de génie). Maar over 't geheel wordt de uitgave geprezen; de veel te lange commentaren worden natuurlijk afgekeurd. Doch ten slotte wordt gezegd: „D'ailleurs on a remarqué que Mr. Broekhuysse, sur la fin de ses jours n'était nullement chiche de louanges à l'égard de ceux qui lui faisoient un peu la Cour, ou qui faisoient profession d'estimer les Poésies et les Poëtes en général. La profusion qu'il a faite de louanges en vers et en prose en diminue beaucoup le prix et les rend suspectes. Cela fera même que ses censures ne seront pas d'un grand poids.

In Bibl. Ch. IV. 284, was B.'s uitgave van Propertius uitbundig geprezen. (Waarsch. om hem tot vriend te maken tegen den gemeenschappelijken vijand Perizonius).

2) In Bibl. Choisie T. XXIII. (1711.) p. 441 beoordeelt De Klerk eenige uitgaven van Phaedrus. Hij zegt daarin, dat Mr. Hoogstraten a suivi l'édition de Fèdre, qui a été faite sur les corrections de Markardus Gudius", weidt dan uit over de fout van L. I. 2. in *subito* een adv. in plaats van een adj. te zien en zegt verder „je ne dis rien du copiste des fautes de l'abbé Danet; c'est un homme dont un Poëte a dit ridiculement ce que Velleius Patereulus avait dit de Mithridate *vir non sine cura dicendus*. Pour moi je ne suis pas Poëte, mais je distingue le Sceptre de la Fèrùle; et je ne crois point qu'il faut construire *subito* avec *missum*.

3) Leven v. Joan v. Broekhuizen voor zijne Gedichten 1712 p. 40.

4) Bibl. Choisie 1711 T. 23 „je ne suis pas Poëte".

Geneefsche zinnen niet begrijpen kan, dat Plut in Galba beteekende *Plutarchus in 't leven van Galba*.

Dit was zeker geen taal, die paste in den mond van een burger der Vereenigde Provinciën, die er roem op droegen »uitheemsche ballingen van have en huis beroofd, welkom geheeten en in haar schoot gestoofd» te hebben, tegenover iemand als De Klerk, die, vertrouwend op de gastvrijheid dier Nederlanden en ze hoog waardeerend, zijn vaderland en Frankrijk had verlaten, omdat alleen hier vrijheid van denken en van gelooven gevonden werd. »Quam felix essem» had De Klerk gezegd in een brief uit Saumur 10 Aug. 1681 aan Ph. a Limborch, »si vel tenuissime victitanti, aevum in Religionis Christianae studio exigere liceret in beatis oris in quibus et libertas est se liberum credendi et copia liberorum virorum, quos adeas! ¹⁾

Joannes Clericus of Jean le Clerc was een man van Europeesche beroemdheid en veelzijdige kennis. Uit geheel Europa hielden de geleerden briefwisseling met hem. ²⁾ Van zijne groote en veelzijdige werkzaamheid getuigt de lijst van drie en vijftig nummers in *Cattenburghs* Biblioth. Script. Remonstr. waarin zijne werken worden opgenoemd. Abr. des Amorie van der Hoeven citeert in zijn »Gedenkschrift van het Seminarium der Remonstranten» pag. 126 een oordeel van C. F. Ständlin in zijne *Geschichte der theol. Wissensch. Gött.* 1811 »er (Clericus) gieng in manchen Rücksichten weiter als Grotius, machte merkwürdige Versuche in der höheren Kritik der biblischen Bücher, und eröffnete in der Kritik und Erklärung der historischen Bücher des A. T. eine neue Bahn. Er fand mehr Widerspruch und Gleichgültigkeit bei seinen Zeitgenossen, und auch noch lange nachher, als Beifall und Nachfolge, aber späterhin hat man seine Principien desto allgemeiner ergriffen, weiter entwickelt und angewandt.» Den 20^{en} April 1684 droegen Curatoren van het Remonstr. Seminarium te Amsterdam hem als Hoogleraar het onderwijs der Letteren, ook der Hebreeuwsche en der Wijsbegeerte op. In 1711 kwam hij in aanmerking voor de professie der Theologie ³⁾, en toen v. Cattenburgh gekozen was, werd zijn traktement met dat van dezen gelijk gesteld en het onderwijs in de Kerkelijke Geschiedenis hem toegevoegd. Emeritus 5 Juni 1731, overleden 8 Jan. 1736 ⁴⁾.

Ten einde de toespelingen in de hekelschriften te kunnen begrijpen en eenigszins over het al of niet lasterlijke in de beschuldigingen, hem naar het hoofd geslingerd, te oordeelen, is het noodig nog eenige van zijne levensbijzonderheden te kennen. Wij zullen bij de vermelding ons tot het hoogst noodzakelijke beperken en den belangstellenden lezer verder verwijzen naar Abr. des Amorie van der Hoeven Abr. fil. »de Joanne Clerico, Litt. hum. et phil. cultore, dissertatio» 1843.

31 Maart (N. S.) 1657 te Genève geboren, lid eener aanzienlijke en geleerde familie ⁵⁾, ontving hij aldaar op het Gymnasium zijne opvoeding, en kreeg van de

1) Abr. Des Amorie van der Hoeven Abr. fil., De Joanne Clerico et Philippo a Limborch dissertationes duae. p. 31.

2) Gedenkschr. p. 124.

3) Eene sterke partij bestond er voor Clericus, waartoe ook de Amsterdamsche kerkeraad behoorde.

4) J. Tideman, De Remonstrantsche broederschap. Biographische naamlijst van hare professoren, predikanten en proponenten. pag. 23.

5) Zijn grootvader *Nicolaas* was gehuwd met Anna, de zuster van den beroemden Theoloog Stephanus Curcellaeus (Etienne de Courcelles).

Professoren een prachtig getuigschrift mede, toen hij in 1678 door Saracenus a Petra naar Gratianopolis (Grenoble) werd geroepen om de studiën te leiden van een zijner zonen. Vier en twintig jaar oud, werd hij met algemeene stemmen tot den Evangeliedienst bevorderd na het ondertekenen van den »Conseñsus Helveticus" ¹⁾, eene formule van orthodoxe geloofsbelijdenis. Daarop is hij naar Saumur vertrokken ten einde zich verder in het Fransch te oefenen. De lezing der geschriften van Etienne de Courcelles en van Simon Episcopus bracht hem tot andere opvattingen en onder het pseudoniem Liberius gaf hij »de Sancto Amore epistolae" uit. Aan Prof. Ph. a Limborch, Hoogleeraar aan het Remonstr. Semin. te Amsterdam, maakte hij zich als schrijver bekend, terwijl hij in zijne brieven tevens vroeg naar zijn oom Curcellaeus, die een voorganger van Limborch was geweest; maar vooral klaagde hij over de weinige geloofsvrijheid in Frankrijk en in Genève, en maakte hij zijn hartewensch kenbaar, om in Holland eenmaal een bestaan en daarmee de vrijheid te kunnen vinden; want aan vrijheid had hij behoefte, om te kunnen gelooven wat zijn overtuiging was geworden en te zeggen wat hij wilde. Een korte reis naar Londen in 1682 stelde zijne hoop te leur aldaar eene plaats te krijgen; op zijne terugreis deed hij Amsterdam aan, bezocht de vrienden, met welke hij reeds lang betrekkingen had aangeknoopt, en besloot zich aldaar voorgoed te vestigen. Op zijne reis naar Zwitserland, om afscheid te nemen van zijne familie, predikte hij eens in de Waalsche kerk te Rotterdam. Te Genève werd hij van Socinianisme beschuldigd, doch na eene schriftelijke geloofsbelijdenis omtrent de Drieëenheid en de Goddelijkheid van Christus vrijgelaten, vooral, omdat zijne verwanten verklaarden, dat hij binnen korten tijd het land zou verlaten. De Klerk kwam open voor zijne overtuiging uit, en hetgeen hem deed besluiten zijn vaderland en betrekkingen te verlaten en zich bij de Remonstranten aan te sluiten is 'ze-

Zijn vader *Stephanus*, Medicinæ Doctor, werd later Prof. in 't Grieksch aan de Acad. te Genève en lid van den Senaat.

Zijn oom *David* doceerde Hebreeuwsch en andere Oostersche talen aan de Acad. te Genève.

Zijn oudste broeder *Daniel* schreef eene *Historia Medicinæ ad Galeni usque tempora*, en werd senator te Genève.

1) „Fuerunt in Academia Salmuriensi, cum ea superiori seculo florebat quam maxime, Theologiae Professores Moses Amyraldus, Josua Placaeus, et Ludovicus Cappellus, qui cum ardua de Gratia Universali, de Imputatione peccati Adamici, de obedientia activa Christi, et de punctis Hebraeorum vocalibus, dogmata proponerent atque explicarent, auditores quidem suos, adeoque maximam Gallorum partem in suam sententiam pertraxerunt, paucis quibusdam, ut fit, sese opponentibus, et, ne numero vincerentur, ab Helvetiis auxilium petentibus. Licet autem Galli postea res suas, secundum Synodorum prudens judicium, ipsi componerent, exterisque Arbitris non egerent, isti tamen Arbitri, ne scilicet officio Judicis non fungerentur, suos sibi Adversarios fecerunt, collegasque et eorum discipulos, qui vel cum Salmuriensibus sentiebant, vel eosdem tolerandos putabant, omnibus modis vexare atque proscindere coeperunt, et variis tandem artibus eo rem deduxerunt, ut anno superioris seculi septuagesimo quinto celebris illa Formula Consensus imperio summarum potestatum in Helvetia, annoque post Genevae reciperetur, et ea quidem severitate, ut, quicunque illi suscribere nollent, e numero Ministrorum verbi divini excluderentur."

De formule werd afgeschafft in 1722.

Oratio funebris in obitum viri celeberrimi Joannis Clerici, Philosophiae et Historiae Ecclesiasticae inter Remonstrantes Professoris, habita a. d. VIII Cal. Martii MDCCXXXVI. a Jo. Jacobo Wetstenio. p. 13, sq.

ker niet de hoop op schatten of op een lui leven geweest. Te huis zou hij gemakkelijk door zijne afkomst en kundigheden tot de hoogste waardigheden hebben kunnen opklimmen. Te Amsterdam bedroeg zijn traktement als Hoogleeraar vierhonderd gulden, na 1686 vijfhonderd, in 1690 duizend gulden.

De Klerk's veelzijdige werkzaamheid, zijne vrijmoedigheid van oordeel over vele dikwijls ver uiteenlopende onderwerpen waren aanleiding tot twistgeschrijf met vele personen. Zijne oneenigheden met P. Bayle, Leibnitz, Boileau, Perizonius, Gronovius, Burman, Bentley, zijn door Abr. des Amorie van der Hoeven Abr. fil. uiteengezet en vallen buiten ons bestek. Een enkelen keer was hij wel eens onnauwkeurig in zijn onderzoek en te vlug in zijne veroordeeling van anderen. Zoo verweet hij eens den Italiaanschen schrijver Vittorio Siri, dat hij den tijd en de geboorteplaats van Lodewijk XIV uit achteloosheid niet nauwkeurig had opgegeven. Doch zelf had hij zich aan kinderachtige achteloosheid schuldig gemaakt volgens Perizonius in zijn Curtius Vindicatus p. 190 sq. daar hij »s'infanto il Dolfino" (d. i. conceptus est Delphinus), opgevat had als: »Delphinus natus est". Zelf schreef hij den haat van zoovelen tegen hem toe aan de lichtgeraaktheid der predikanten, die niet duldden, dat iets tegen hen of van hun leer afwijkends werd gezegd, maar vooral aan naijver.

Als antwoord op het »Berecht" van Hoogstraten vóór Oudaens aanmerkingen verscheen den 9^{en} Febr. 1713 »*Brief van Philaethes*. Aan zijnen Vrient, wegens de beschuldigingen des Heeren Dr. David van Hoogstraten, ten laste van den Heere Professor Jan de Klerk in zijn berecht voor J. Oudaens aanmerkingen over Q. Horatius Flakkus Dichtkunst door den Heere A. Pels.

Zeer nieuw had de schrijver opgezien, toen hij de voorrede van Hoogstraten had gelezen; wel had hij gemerkt, dat David v. Hoogstraten eenig misnoegen tegen den Heer De Klerk had opgevat »omdat die Heer met geen genoegzame eerbiedigheid na zyn gedachten, van den Vorst der hedendaegse Latynse Dichteren gesproken hadt;" doch nimmer had hij zich kunnen verbeelden, dat »dit misnoegen tot zulk een onbeschaemt en onbeschoft schryven zou zyn uytgeborsten." Al de scheldwoorden zou hij gemakkelijk Hoogstraten weer thuis kunnen sturen, maar hoe komt deze er aan Grammaticus door Lettervlegel te vertellen; dat is alleen geschied om De Klerk gehaat te maken, en evenzoo is het met de overige beschuldigingen gesteld. Maar wat heeft de Heer De Klerk toch misdreven om zoo »onngenadig geroskamt en mishandelt te worden"?

Hij heeft gezegd, dat de grammaticij te veel aan de schors der woorden blijven hangen en dikwijls om beuzelingen hun leven lang strijd voeren, maar heeft hij daar zoo geheel ongelijk in, heeft hij nu niet over dit schrijven »alle de verhevene geesten van het gewest" aan den hals gekregen, »als die voelden dat zij op hun zeer getreden waren." Het is waar, dat de Heer De Klerk geen groote achtung ¹⁾ betoont voor de Hollandsche Latijnsche dichters, die zich te slaafs aan de Ouden binden, maar daarom keurt hij niet alle Latijnsche dichters af. In zijne Bibliothèque Choisie

1) Parrhasiana, I, p. 3. »Vous me demanderez peut-être si les Modernes, qui font des vers Grecs ou Latins, ne sont pas de la même utilité. Je réponds que non, parce qu'ils sont inférieurs en toutes manières aux Anciens. Ces belles sentences, que l'on admire dans leurs Ecrits, ne se trouvent guère dans ceux des Modernes; et il s'en faut de beaucoup que le stile des derniers soit aussi bon que le leur. Bien des Modernes, qui ont fait des vers Latins ou Grecs, ressemblent aux Anciens, comme les singes ressemblent aux hommes.

spreekt hij met lof over de Latijnsche poëzie van Grotius, Buchananus, Sudorius, enz. maar hij wilde met goede bedoeling hen, die zich tot de poëzie gedreven voelen, raden liever hun talent in hunne aangeboren taal dan in eene vreemde te oefenen. Als dat door de »Verhevene Geesten van ons Vaderland,» vroeger en nog tegenwoordig gedaan was dan valt er niet aan te twijfelen of onze taal- en dichtkunst zou tot een veel hooger trap van volmaaktheid geraakt zijn. Hadden Baudius, Grotius, Dan. Heinsius en zijn zoon Nic. Heinsius, C. Barlaeus, of later Francius, Broekhuysen en anderen dit gedaan, dan zouden ze onze taal beschaafd, gepolijst en gezuiverd hebben en met »een schat van spreuken, fraje vindingen, en kragtige en cierlijke uytdrukkingen verrykt hebben. Maar wat is 't? In 't Nederduyts versen te schryven, dats te gering voor onze voorname Poeëten, dat mogen zy doen die geen Latyn kennen'. »'t Is een groot geluk dat Vader Vondel zoo veel Latyn niet gekent heeft, om in die tael versen te kunnen maken, anders zou hy zig misschien mede na de mode van dien tyd gevoegt hebben.»

Het is waar, dat De Klerk gezegd heeft »je ne suis pas poëte», maar als hij daarom geen oordeel mag vellen over poëten, dan hebben Vossius en Aristoteles ook »zottelijk gedaen, en zig met zaken bemoeit die zij niet verstonden.»

»Allervuylst» vindt hij het, dat De Klerk wordt beschimpt over eenige fouten in een Latijnsch vers, dat door hem vele jaren geleden gemaakt was op den dood van zijn schoonvader Leti, dat nooit bestemd was om den dag te zien en dat aan Hoogstraten in »vertrouwendheid vertoond» was. En wat Plut. in Galba betreft, daar is geen geleerde, die wel niet eens zich vergist heeft.

En zou De Klerk een Logenkramer zijn, omdat Burman het gezegd heeft, »die als zijn lastergeest veerdig word geen mens gewoon is te ontzien, en, als het spreekwoord luyd, reün en teven byt.» Neen, maar het is, als Hoogstraten zelf ¹⁾ gezegd heeft »de Deugd heeft altyd hare Vyanden en is gestadig van de afgunst verzelt.»

Het onbeschaamd schenden van de asch van Broekhuizen bestaat hierin, dat De Klerk beweerd heeft, dat indien Broekhuizen zich wat meer had willen toeleggen op 't lezen der Oude Grieksche poëten, zijne aantekeningen over Propertius en Tibullus niet dan te beter zouden zijn geweest.

En toen De Klerk beweerd had, dat de naam van Tibullus' geliefde niet Delia maar Plania was geweest en dat vroeger Sosius haar het hof had gemaakt, was hij in de voorrede voor de Latijnsche gedichten van Broekhuizen door Hoogstraten als een schooljongen »ongenadig gegispt en gestreept» ²⁾, want hij zei, dat De Klerk

1) Leven v. Oudaen, p. 68.

2) In die voorrede zegt Van Hoogstraten, dat hij de hooggeplaatste en geleerde vrienden van Broekhuizen niet wil opnoemen „quia nec libet nominare eos, qui cum vivum involare non audent, umbram demortui aggressi sunt, quorum unus in omni paene studiorum genere dictaturam sibi vindicans, ideoque aegre ferens alios, quibus se multo superiorem putat, laudatos ab eo publice esse, quod certe signum est animi jejuni et pusilli, virus suum evomit in operam Tibullo impensam, jactans ea, quae jactare potuisset in Propertiana, nisi tum noster fuisset superstes, ejus gratiam captabat ut sic sociatis eum eo viribus, si diis placet, iret in communem adversarium. [Perizonium] cui se ipse parem non esse satis videbat, uti nec par fuit aliis, qui non longo post tempore multiplices ejus errores exagitarunt, dignumque censuerunt, quem Musae e monte Pimplaeo furcillis praecipitem ejicerent; alter in suis ad Minucium Felicem commentariis ea chartis illevis, quae, si rem recte perpendas, scripta videntur ab homine non satis sani cerebri vel a furia possesso (qualibus elogiis ornat manes Gudianos) unde ablata ei mens nihil attenderit, quid manus scriberet.

»waardig was met vorken en dorsvlegels van Parnas geslagen, en gestoten te worden, dat hij hals over kop van boven neer tuymelde.” De Klerk had geantwoord, dat hij »de plak heel wel van een scepter wist te onderscheiden” ¹⁾. En dit had vooral Hoogstraten gegriefd, die door zijnen aanhang als een »Triumvir Reipublicae Poëticae constituendae, of als Grootmeester der Dichtkunst” was aangemerkt, die na ’t overlijden van Francius en Broekhuizen wel zou wanen, dat hem de naam van »Dictator perpetuus der Poëten” toekwam. Daarom haalde Hoogstraten nu de woorden uit den drek om De Klerk te beledigen, geheel in strijd met zijne vroegere gewoonte, toen bij hem »de geleerdheid en ook de bescheidenheid haer woning had.” Misschien echter bracht zijne vriendschap met den schrijver van de »Gazettier Menteur” hem er toe zulke uitdrukkingen te gebruiken.

De schrijver van den *Brief* noemde zich *Philalethes*. Voor zijne tegenpartij schijnt dit pseudoniem doorzichtig of bekend te zijn geweest, ten minste wij kunnen uit de meestal minder liefelijke epitheta ²⁾ den schrijver gegeven wel opmaken, wie hij geweest is. Zijn naam was Lambertus Drost ³⁾, tot predikant bij de Remonstranten te Haarlem beroepen in 1694, overleden in 1726 ⁴⁾.

Het kan onze bedoeling niet zijn den inhoud der volgende blauwboekjes en schotschriften in bijzonderheden na te gaan, voor zoover zij slechts scheldwoorden bevatten of de bekende beschuldigingen trachten te weerleggen of te staven. Alleen wanneer nieuwe onderwerpen op het tapijt worden gebracht, of de strijd op nieuwe wijze wordt gevoerd, zullen wij er bij stilstaan.

Geen nieuw gezichtspunt levert het derde stuk van de »Gulden Legende van Jan de Klerk”, zooals deze bundel strijdschriften wordt genoemd; het is een »*Brief aan Philalethes* van Zynen Vriend, wegens de beschuldigingen des Heeren Dr. David van Hoogstraten ten laste van den Heere Professor Jan de Klerk.”

De schrijver wordt door de tegenpartij de »Goede Krabbelaar” genoemd, uit welk epitheton, omdat Goede dikwijls met hoofdletter wordt geschreven, wij kunnen opmaken, dat Joannes de Goede bedoeld is, predikant bij de Remonstr. Broederschap te Amsterdam van 1699 tot 1738 ⁵⁾; te meer, omdat hem telkens gevraagd wordt of dat schrijven nu »Broederlijk en Christelijk” is, en of dat overeen te brengen is met den plicht van de »Dienaren des Woorts” ⁶⁾; en dat de voornaam van den schrijver Joannes moet geweest zijn, blijkt uit het op bl. 19 aangehaalde versje, waarin gezegd wordt dat »drie Harmiaansche mannen, een Lammert en twee Jannen” De Klerk verdedigden.

1) Bibl. Ch. XXIII, boven aangehaald.

2) *Philalethes* wordt genoemd: De stijfkop van het Sparen (*In de Eerekransen*).

’t Harelemsche Drosje (*passim*).

Triumvir reip. Arminianicae constituendae (*Heusche vermaning*).

Grynzende Wolf met een Schapevacht van Broederlykheiten Christelijkheid.

(*Heusche vermaning* van Gisb. Hort.)

3) De opgave van Mr. J. J. van Doorninck, Vermomde en Naamlooze Schrijvers, dat *Philalethes* Adriaan (?) Pels Advokaat te Amsterdam zou zijn, is dus onjuist.

4) Tideman. De Remonstr. Broedersch. p. 235.

5) Joannes de Goede, pred. eerst, 1692, te Nieuwpoort, toen, 1695, te Hoorn, te Amst. beroepen 4 feb. 1699, overl. 1738. (Tideman p. 154.)

6) Brengt de zedcleer van dit volk mede dat hunne Dienaren des woorts uit verdraagsaamheit mogen de pen opvatten tegen luiden, die hun geen leet gedaan hebben en tot uitvoering en verspreiding dezer vuiligheden elkanderen verbinden” (*Heusche vermaning* v. Gisb. Hort.)

Wie de vrienden van De Klerk waren blijkt uit het volgende »Gesprek tusschen een Boer en een Harmiaensch Student.» (Ned. en Lat. Keurd. 2^e verv. p. 128.)

B. Ik bidde u, wilt myn boetheit leeren,
En noem my tog de wyze heeren,
Het Klerikaansche Zevental,
Geroemt, gepreezen overal.

St. Ik zal u deze zeven Helden,
Myn vriend, met korte woorden melden :
De Krabbelaar, de goede Jan ¹⁾
Blinkt met Vinalis ²⁾ boven an.
Dan volgt het spitse en magere Osje. ³⁾
Met Witje ⁴⁾ en 't Haarelemsche Drosje. ⁵⁾
Dan wordt men nog een edel paar
Bloet! van *Jongelingen* gewaar,
Driebergen ⁶⁾ 't fyn Sociniaantje
En 't rymelende Westerbaantje, ⁷⁾
Die nooit op *Parnas* teemens moe
Zoo stichtlyk van de *Wichelroe*
In zyne rympjes weet te spreken, enz.

Erratum : vers 8 Vinalis *lees* : Finalis.

Aanmerking op het Erratum :

Is dan *Vinalis* meê geen lidt van hunne bende?
Of drinkt de Man geen Wyn?
Neen ; 't moet *Finalis* zyn ;
Hij drinkt wel eens een roes, maar lastert zonder *Ende*.

Daarna komt een vierde stuk »*Heusche Vermaning van Gisbertus Hortensius* aan den Lasteraar van den Heere Dr. David van Hoogstraten, wegens het geschil met den Heer Jan de Klerk, voorlezer onder de Remonstranten te Amsterdam» Hoogstraten verdedigen, vooral beweerende, dat De Klerk even harde woorden had gebezigd en bijv. Hoogstraten had genoemd »pauvre homme.»

De schrijver was A. Bogaert, zooals in 't vervolg zal aangetoond worden.

Ook aan hem werd gericht een »Brief aan *Gisbertus Hortensius* van zynen vriend wegens den lasteraar van den Heer Dr. *David van Hoogstraten*." Deze brief is geheel een terugslag op dien van den »Krabbelaar". Zooveel mogelijk worden dezelfde woorden gebruikt bijv. : *Myn Heer, 't Is my zeer lief, dat UwE. eene korte en krachtige verdediging tegen die vuile en snoode lasteringen*, door den Nakrabbelaar van dien gewaanden Philalethes tegen den Hr. Dr. van Hoogstraten uitgebraakt, heeft in 't licht gegeven. Dit was onnoodig geweest, indien 't den ge-

1) Joannes de Goede.

2) Abraham van den Enden, rechtsgeleerde.

3) Gysbertus Ostens.

4) Cornelis de Wit.

5) Lambertus Drost.

6) Joannes Drieberge.

7) Cornelis Westerbaen.

melden Heer zelf gelust hadde de pen op te vatten ; in den eersten brief nu stond *Myn Heer, 't Is my zeer lief, dat UwE een korte en krachtige verdediging tegen die vuile en snoode lasteringen op den Heer De Klerk uytgebrackt, heeft in 't licht gegeven. Dit was onnoodig geweest, indien gemelde Heer in de Nederduytsche taal schryven kon.*"

Deze brief heeft ten minste de verdienste ons de plaatsen op te geven en aan te wijzen, waar wij kunnen vinden, hoe De Klerk zich tegen de poëzie in 't algemeen en tegen de Latijnsche dichters in 't bijzonder heeft uitgelaten.

De schrijver noemt zich niet, maar is *Aristoteles Stagyrtes*. In dezen brief toch belooft hij Philalethes eerlang eens «aan te klampen, om zyne plompheit en botheid aan 't licht te toonen, die ons wys wil maken, dat Aristoteles of Vossius geen poëten zouden geweest zyn, waarvan ik het tegendeel (wegens Aristoteles uit Klerks schriften zelfs) zal bewyzen". Nu staat de onderteekening Aristoteles ¹⁾ Stagyrtes onder een gedichtje, ook uit den bundel «Gulden legende», waarin gezegd wordt, dat Diogenes Laërtius (in *Vita Arist.* p. 283. Ed. Wetsten.) beweerde, dat Aristoteles plus minus quadringenties quadragies quinquies mille ducenti septuaginta verzen heeft gemaakt, dat Scaliger een lierzang van Arist. heeft aangehaald en hem als een groot poëet geprezen, en dat De Klerk zelf een paar verzen van Arist. heeft aangehaald ²⁾. Hij heeft dus woord gehouden.

De poëzie moest den strijd lustigen te hulp komen : «*Eerkranssen* voor de Kle-rikaansche voorvechters" werden beantwoord door een «*Echo op de eerkranssen*, uitgegeven van het Hoogstrataansche Driemanschap." Die Eerkranssen bestaan uit vier stukjes : het eerste ³⁾ begint aldus :

Op de nieuwe conspiracie ⁴⁾
Met ydele bravacie
Gesmeedt tot conservacie
Van Klerreks reputacie
Door Drie Harmiaansche mannen :
Eenen Lammert en twee Jannen. ⁵⁾

1) Deze Aristoteles was waarsch. De Haes, hetgeen op te maken is uit het „lofdicht op het Hoogstrataansche Driemanschap", gericht tegen de Haes, waarin telkens over Haasje en Stagyrtes gesproken wordt, als over den vriend van Hoogstraten en den derden in het Driemanschap: Hoogstraten, Hortensius (Bogaert) en Aristoteles Stagyrtes.

2) nl.: „Βαμὸν Ἀριστοτέλης ἐνιδρύσατο τὸνδε Πλάτωνος,
'Ἀνδρὸς ὃν οὐτ' αἶνεῖν τοῖσι κακοῖσι θέμις." Parrh. I, 325.

3) Komt ook voor in 't „Vervolg van de Nederduitse Keurdigten bij een verzameld door de Liefhebberen der Oude Hollandse vryheit" 1717, p. 68.

4) De keus van die woorden op *acie* zal wel gedaan zijn om het bekende gedicht van Reaal na te volgen: *Een Vlaems gebracqy perken jent*, enz. Vondel van v. Lennep, II, 327.

5) Deze drie vrienden van De Klerk, die voor hem in de bres waren gesprongen, waren 1o. Ds. Lambertus Drost boven genoemd (Philalethes); telkens wordt er in deze stukken over hem gesproken als den „Styfkop van het Sparen" of 't Harelemsche Drosje. (Ook wordt gezegd (in 't Sprokje van „Gijsje den Os"), dat hij met Osje en Witjen zijn best heeft gedaan voor den grooten Haan (De Klerk) om dezen in 1712 tot Professor te benoemen. Witje is Cornelis de Wit, Remonstr. pred. te Berkel, overleden in 1731.) 2o. De twee Jannen : Joannes de Goede, boven genoemd (de Goede Krabbelaar) en Joannes Drieberge, geb. te Leiden 11 Dec. 1686. Rem. Predikant te Noordwijk 1711 (te Utrecht, 1718, Rotterdam 1725, Hoogleraar 1737, overleed 1 Mei 1746.) In regel 21 wordt hij minder wellevend „Noortwijks jonge blaaskaak" genoemd. Hij was toen dus 25 jaar oud.

Tegens D[avid] aangespannen
Die ze wel als kaf zal wannen.

Hoe braaf stelt zig de Driemanschap
Der wakkre Klerikanten schrap,
Om Klerks geschillen te beslechten
En zynen vyant te bevegten?
Zyn dan die mannen afgeslooft?
En is hun moedt zoo ras gedooft?
Waar blyven nu die dappre helden,
Die zich de zege zelfs voorspelden? ¹⁾
Waar blyft dat snoode nachtgebroet,
Dat voorgaf in den strydt geen voet
Uit zyn gelit te zullen wyken?
Hoe gaan zy dus met schande stryken?
Kan dus een eenig *Heusch Vermaan* ²⁾
Die helden uit het veld verslaan,
En hunne oploopenheit bedaren?
Kan dit de Styfkop van het Sparen ³⁾
Kan dit de Goede Krabbelaar ⁴⁾
(Ik schaam my nogh in 't openbaar
Ront uit te melden hunne namen,
Die zy zoo deerlyk zelfs beschamen)
En Noortwyks jonge blaaskaak ⁵⁾ zien,
En dulden zonder weer te biën?
Wat schrik heeft hen in 't hart geslagen,
Wat mag die *Goliatten* ⁶⁾ jagen,
Die schenen, van geen vrees belaân,
Gelyk *Drie Bergen* vast te staan,
Al quam een *David* hen bestormen?
Wat ging u aan, och *arme wormen* ⁷⁾
Wat heeft uw gramschap, zonder kracht
En ydel, tog in 't licht gebraght?
Een muis, om kinders te vervaren,
Geen menschen van volwasse jaren,
Of geen Poëet, die wapens voert

1) Philalethes had beweerd, dat Hoogstraten wel niet zou antwoorden, want dat „de kelder tot zijnent vaets” was.

2) Heusche vermaning van Gisbertus Hortensius.

3) Lamb. Drost, pred. te Haarlem.

4) Ds. Joannes de Goede.

5) Joannes Drieberge, pred. te Noordwijk, nu 25 jaar oud.

6) Geestigheid (!) tegenover *David* van Hoogstr.

7) Door De Klerk was omtrent Hoogstr. gebruikt de uitdr. *pauvre homme*. Hoogstr. beantwoordde dit met De Klerk „*arme worm*” te noemen.

En ook zyn *bek en klauwen* ¹⁾ roert;
 Die voor het baren van *Drie Bergen*
 Noit schrikte, of straffoos zig liet tergen
 Van Philalethen, Krabbelaars
 Of Genevoische ²⁾ lasteraars.

Discite justitiam moniti, et non temnere vates.

Dat is: Leert nu voortaan rechtvaardigheid betragten,
 En *Heusch vermaant* geen dichteren verachten.

Theodosius Anticlericanus.

De *Echo op de Eerkranssen*, uitgegeven van het Hoogstratuensche Driemanschap is geschreven door Ds. Gysbertus Ostens, Med. Dr., die van Hoorn door de Remonstranten beroepen werd te Amsterdam, 8 April 1708, onder bepaling, dat hij »de practyk als docter medecyne niet zou mogen exerceeren.” (Hij overleed 24 Juni 1741) ³⁾.

Dezelfde rijmklanken zijn behouden. De eerste regels mogen dit bewijzen:

Op de ydele bravatie,
 Van den grootsten lacie:
 Tot conservatie
 Van C.... reputatie;
 Door één vryer en twé mannen, ⁴⁾
 Die uit vrindschap 't saam gespannen,
 't Kaf van 't kooren zullen wannen;
 En den Bul van Parnas bannen.

Cornutus ⁵⁾ met zyn narrekap,
 Zet zig gelyk een Buffel schrap,
 Om wonderheden uit te rechten;
 Sta vast, het Buffeltje ⁶⁾ wil vechten.
 Is dan de dichtkunst afgeslooft!
 Men gryp dien lasteraer by 't hooft;
 Treed toe, ó brave letterhelden!
 Men zal met lof uw' namen melden,
 Als gy dat snode nachtgebroedt,
 Voor 't licht der waarheid beven doet;
 Dan zal het Beest met schaamte wyken,
 En als een Boerenrekel stryken,
 En koetsen; nimmer durven staen.
 Ei, gryp zyn horens rustig aen,

1) De Klerk had gezegd, dat hij zou toonen ook *bec et ongles* te bezitten, om zich te verdedigen.

2) De Klerk was, zooals wij gezien hebben, te Genève geboren.

3) Tideman, p. 229.

4) D. v. Hoogstraten, A. Bogaert en J. De Haes.

5) Cornutus is A. Bogaert.

6) Deze scheldnaam zal wel 't zelfde beteekenen als Cornutus.

Zoo zal zyn wreedheid haest bedaren :
 Wilt zulk een hoornbeest niet spaeren
 Dien zinnellozen krabbelaer ;
 Die zich niet schaamt, in 't openbaer
 Te schenden onbesproken namen.

— — — — —
 Wie kan in zulken Boogaert jagen,
 Wiens bomen zyn met gift belaân ?

enz.

Onderschrift:

Leer uw lastertaal bedwingen,
 Of men leert u anders zingen.

Dit stukje is dus blijkbaar geschreven tegen den auteur der »Eerkranssen''. Dat Bogaert ¹⁾ bedoeld is blijkt uit zijn naam, voorkomende in den voorlaatsten regel. Doch Bogaert liet zich die onaangenaamheden niet straffeloos zeggen. Hij dichtte het »*Sprookje van Gysje den Os*'' ²⁾, dat aldus begint :

Wat tuimelgeest, wat winterbeer,
 Vertoont zich ongeroepen weer ?
 Wat kryecht in yders ooren ?
 Wat laat zich weder hooren ?
 Hoe is ons Osjes hart zoo koen ?
 Waar is 't den vrienden om te doen,
 Dat zy zo yslyk spoken,
 De Goede niet besproken ?
 Wat is dit voor een nieuw gewelt ?
 Hoe is het Hanekot ontstelt,
 Nu Klerk krygt op de lappen,
 Die ieder een wou trappen ?

In regel 10 wordt de oude vergelijking van de gezamenlijke predikanten bij een Hanekot weder te voorschijn gebracht, die telkens wordt uitgewerkt en toegepast. Ds. Ostens wordt met zijne familie op ruwe wijze over den hekel gehaald.

Het spreekt bijna vanzelf dat een »*Sprookje van het Buffeltje*'' op de wijs: »van 't Osje'' tot antwoord moest dienen :

Geen tuimelgeest, geen winterbeer,
 Vertoont zich op Parnassus weêr:

1) Abraham Bogaert, geb. te Amsterdam 1663, gest. 1727, deed verscheiden zeereizen, kwam in 1701 als Opper Heelmeester te Batavia, werd daar, omdat hij schrijver en dichter was, op het kantoor van de Generale Visite geplaatst; kreeg niet lang daarna den rang van Koopman. Kwam na een tocht naar Bengalen, Ceilon, de Molukken in 1706 terug en vestigde zich te Amst. als apotheker. Behalve zijne oorspronkelijke gedichten, beschreef hij ook in verzen Schijnvoet's Muntkabinet; vertaalde Fransche Tooneelstukken en ook Suetonius en Caesar's Comment. In 1711 gaf hij uit Historische reizen door d' Oostersche deelen van Asia, enz.

2) Vervolg van de Nederd. Keurd. p. 72.

Een beesje, ruig van ooren,
 Laat zyn gezangen hooren,
 Een Buffeltje wat stout, en koen,
 Zoekt Meester David dienst te doen,
 Met ysselyk te spoken,
 Wy hebben hem geroken,
 Wy weten waar de kei hem kwelt; enz.

Nu moet Bogaert het ontgelden, de groote man

Die 't Griex, Latyn, nog Frans en kan ;
 En net vertaalt, naar 't leven,
 't Geen Caesar heeft geschreven ;
 En die Suetonius, wel eer,
 Vertaalde, met zyn Uileveer,

die »spullen" uit het Fransch dichtte, enz. Deze bijzonderheden passen volkomen op A. Bogaert, ook worden hem »Oost-Indivaarsmanieren" verweten en wordt er gesproken over zijn »pan" en »vijzel", toespelingen op zijne apotheek. Doch daar er tevens op dezelfde wijze gesproken wordt over zijn »Tuin" als vroeger over den »Boogaert" en even minachtend over zijne vrouw als over die van Bogaert, die de »*Eerkranssen*" schreef; eindelijk omdat er gesproken wordt over het prijzen van Perizonius, Gronovius, Burman en Hoogstraten, hetwelk geschiedt zoowel in de »*Eerkranssen*" als in de »*Heusche vermaning*" moet A. Bogaert en Hortensius dezelfde persoon zijn. ¹⁾ De Haes kan de schrijver niet zijn; die wordt als een afzonderlijk persoon behandeld, als »'t Rotterdammer Haasje"; die »ruikt toch aan Hortensi brief en Meester David heeft hem lief."

Het lied was »gemaakt om op de Osjes Sluis, te zingen, Al zou er het Buffeltje zyn horens om af wringen."

Over de terechtwijzing aan Philalethes (Ds. Drost) door De Haes hebben wij reeds gesproken.

Nog een »*Vlaamsch toegerecht*" volgt, door Bogaert gedicht in den trant der oude Rederijkersgedichten, beantwoord door een »*Ode of Lofdicht op het voorgaande Refereynken*"', even vol van verhollandschte Fransche woorden. Van Bogaert heeft men gehoord »datte ge historikens hanteert, en ou op den stijl van den Drossaart uzeert". Dit ziet zeker op zijn »*Historische Reizen door d'Oostersche deelen van Asia*".

De stukken waarin De Klerk wordt aangevallen zijn »Geapprobeert in de Consistorie van de Poëtische Faculteit, en gedrukt bij Adelaart Waarmond; bij wien eerstdaags staat uit te komen zeker Boeksken, geintituleert: *De Gulde Legende van den Geneefschen Sint Jan*", terwijl die op het Hoogstrataansche Driemanschap zijn »Naar voorgaande visitatie, geapprobeert van de Poëtische Faculteit, en gedrukt ter Drukkerij van Pasquin; bij wien in 't kort zal uitgegeven worden, een nette Afbeelding van het *Mausolium*, of de heerlijke Tombe, die opgeregt staat te worden

1) De opgave Oude Catal. Bibl. Lettk. II p. 609 (Tuinman) is dus fout.

te *Sloterdijk*, ¹⁾ ter eeuwiger gedachtenis van het geleerde Buffeltje; met een uitlegging van alle de zinnebeelden, enz. Mitsgaders eenige Grafschriften, met een Lijk-Oratie van *Meester David* op hetzelfde, enz.: alles klaar gemaakt tegens het overlijden van het zelve Buffeltje.

Welk deel Van Hoogstraten gehad heeft in het schrijven van bovengenoemde stukken valt eer te gissen dan te bewijzen ²⁾. Dat Bogaert en De Haes met hem er aan samenwerkten wordt telkens door de tegenpartij beweerd en dat Hoogstraten ook wel eens alleen een hatelijk stukje dichtte, blijkt uit de verzameling pamfletten *Duncaniana* 1713 I, waar te midden van allerlei hatelijke stukjes op De Klerk, naar aanleiding van zijne niet-benoeming tot opvolger van Ph. à Limborch, ook een Latijnsch gedicht van D. v. H. voorkomt, waarmee hij, schijnbaar uiterst goedhartig en meewarig, De Klerk wil waarschuwen voor allerlei booze praatjes, die er om-trent hem in omloop zijn. Het is getiteld: *Ad venerabilem magistrum D. Joannem Gorallum* ³⁾ Genevenssem.

»Ach, mijn lieve Gorallus,» zegt hij ongeveer, »wat heb ik op straat over u moeten hooren! Sommigen hebben veel kwaad van u gesproken, en uw reputatie erg benadeeld. Die boeven, die eerroovers durfden zeggen, dat gij veel hoop hadt Limborch's opvolger te worden, maar dat gij jammerlijk van de trappen gevallen zijt. Doch ik geloof die slechte menschen niet, want ik weet te goed, wat dan uw confrater Finalis voor Uw Eerw. zou gedaan hebben, en hoe de driftige predikant van Berkel uwe vijanden zou aangevallen hebben, evenals de halsstarrige Haarlemmer, en het Osje, zooals die boeven hem noemen.

Ook heeft iemand verteld, dat gij boeken ⁴⁾ uitgeeft, die wel mooi zijn voor de losbandige jeugd maar toch vuil, en dat dit een groot schandaal is voor een theologisch leermeester, en dat het uw naam zeer veel kwaad doet. Wat zal Burman wel zeggen, dien gij zoo hebt doorgehaald om zijn Petronius. Neem me niet kwalijk, gij hebt heel verkeerd gedaan, want nu zal hij u het *Pervigilium Veneris* voor de voeten kunnen werpen. Burman was in allen gevalle geen theoloog, maar een literator.

Alle deugnieten spreken over u, daarom moet ik u waarschuwen: zij zeggen verder, dat gij als een kampvechter allen aanvalt, die den naam van dichter dragen, en dat gij hen vreeselijk aan de ooren trekt, zooals gij met Broekhuizen, Burman en Hoogstraten gedaan hebt. En dan beweren zij, dat gij stilletjes blauwboekjes laat drukken bij Halma te Leeuwarden, opdat niemand zou weten, van waar die laster-

1) Sloten een dorp niet verre van Amsteldam aan het Harelemmer Meir, haar Kerk was eer St: Pankras toegewyd. Op dezes dag den 12 Mey, wierde door den Pastoor aan het dorp zyn gebenedeyd hoofd, met deze woorden den volke vertoont. Ten is geen *ossenhoofd* myne Katelyken! ten is geen paardenhoofd myne Katelyken! maar het hoofd van St. Pankras.

Ned. en Lat. Keurd. 3e verv. bl. 155, waar de verklaring van de Graftombe, die is opgeregt ter onsterfelyker gedachtenisse des Fenixdigters, staat opgegeven.

2) In zijne Voorrede van Vondel's vertaling der *Heroides*, 1715 uitgegeven, vaart hij nog eens uit tegen De Klerk en zijn aanhang, die „overlopende van gal, stijf van kaken” enz. zich wilde wreken, omdat hij niet in Limborch's plaats gekozen was.

3) Dezen naam had De Klerk gebruikt o. a. in zijne uitgave: *C. Pedonis Albinovani Elegiae tres et Fragmenta cum interpretatione et notis J. Scaligerii, Frid. Lindenbruchii, Nic. Heinsii, Theodori Goralli et aliorum*. Amst. 1702.

4) Dit ziet op het *Pervigilium Veneris* door De Klerk onder den naam Gorallus uitgegeven.

schriften kwamen. Het spijt mij zeer, dat gij dit gedaan hebt, want nu zullen die dwaze verzenmakers al uw metrische uitingen gaan uitgeven, en gij zult uw hand niet kunnen negeeren Ik wil hier niet meer bijvoegen, ik meende, dat het mijn plicht was u te waarschuwen, neem het mij niet kwalijk en vaarwel."

In een nieuwen strijd werd Hoogstraten gewikkeld, toen zijn vriend *Joan de Haes* in 1713 te Rotterdam bij Barent Bos *R. Ansloos Poezy* uitgaf en in eene voorrede in den lof van dien dichter uitweidde. In het bekende *Journal Littéraire* de Mai et Juin 1713 werd deze uitgave beoordeeld door Van Effen ¹⁾ in de volgende bewoordingen: »L'éditeur entreprend d'aus sa Préface de faire l'éloge de M. *Ansloo*: et il cite pour son garant M. *Vondel*, le Virgile des Hollandais, et le Prince de leurs Poètes. A notre avis pourtant on peut appliquer à M. *Vondel* ce qu'*Ovide* dit d'*Ennius*. *Ennius ingenio maximus, arte rudis*. Avoïons encore, que le stile de M. *de Haes*, ne donne pas grande opinion de son goût; son langage est d'une enflure, qu'à peine le stile Poëtique le plus hardi pourrait permettre. Voici par exemple comme il commence sa Préface.

»Onder de naamhaftige Digt-Geesten, die in ons Nederland met lof de Pen gevoert hebben, blonk in de voorleden Eeuwe, de Fenix-Digter Joost van den Vondel, als een heldre Son aan den Parnas Hemel uyt, etc."

Mais sans se laisser prévenir contre notre Auteur par les figures outrées de M. *de Haes*, dont le seul défaut peut-être est celui d'être Poète en Prose; on peut par l'examen seul des Ouvrages de M. *Ansloo*, ne pas tout à fait convenir de l'étendue de son mérite. Nous osons dire qu'il affecte trop des grands mots, *ses quipedalia verba*, qui sont suivis souvent de termes bas et peu convenables à ses sujets. Cette affectation de grands mots est assez ordinaire aux Poètes Hollandais.' Na eenige loftuitingen over Ansloo's poëtischen geest en zijne bondige manier van zeggen, wordt de »Pest te Napels" zeer geprezen, maar op de »Parysche Bruyloft" heet het, dat men toepassen kan de woorden: *Brevis esse laboro, obscurus fio*; mais aussi qu'on en pourrait bien dire, *conantem grandia nervi deficiunt*.

Over het juiste dezer oordeelvelling willen wij hier geen uitspraak doen; doch het is geen wonder, dat de Nederlandsche »Digt-Geesten" en vooral die van Rotterdam, hoogelijk verontwaardigd waren en zich in anonieme geschriften trachtten te wreken. Het prikkelde hen te meer, dat zij niet wisten, wie de schrijver van die beoordeeling was; doch dat het een Franschman moest zijn, stond bij hen vast; daarom kreeg Jan de Klerk ook zijn deel in een pamflet: »Aen de Haegsche en Amsterdamsche Valsche Nieuwskramers" onder het motto »censores vitio creati" ²⁾. De Franschen worden in het open veld gedaagd, het »vermeten hoofd," de »aartslasteraar" aan den Amstel, moge zich aan hun hoofd stellen, hij »die hier veel te vet gevoedt door Neêrlands mildheit, noch op Neêrlants schryvers woedt."

1) Zie Bisschop, Leven van Van Effen, p. 68.

Buitendien kan men den keurigen, zoetsappigen, maar eenigszins langdradigen stijlterstond herkennen. Het is dus eene vergissing als dit stuk aan De Klerk wordt toegeschreven, zooals in Oud-Holland II p. 18. Verkeerd was ook de opgave in den ouden Catalogus van de Bibl. der Maatschappij van Nederl. Letterkunde II. p. 610.

2) Duncaniana 1713. 1. Keurd. II 92, vlgg.

En gy, wier lof niet eens zoo hoog noch is gerezen,
 Die minder zyt vermaert, wie gy dan ook moogt wezen,
 Uittrexelmakers, die om vuil en laf gewin,
 Of licht om weinigh broots, maekt zulk een schoon begin
 Van ziften, vitten, en het lasteren der besten :
 't Gemeen ziet veel te ras, hoe zulke letterpesten
 Wanneer men zedigh hun quaetspreken tegengaet,
 En voor den heldren lof van vader Vondel staet,
 Met ingekrompen staert, als reekels zig verbergen,
 En slechts door hun gebas elk in 't voorbygaen tergen.
 Gy hebt weer nieuwe stof. Antonides gedicht; enz.

Dat »zedigh tegengaen» was geschied in „Aenmerkingen over het uittreksel van *R. Ansloos Poëzy* in zekere Boekzaal genaemt *Journal Littéraire*. Kortelijk in eenen brief gesteld door een voorstander van de *Nederduitsche Tael- en Dichtkunde*”. Rott. 1713. De inhoud daarvan ¹⁾ wordt ons gegeven in »*Histoire critique de la République des Lettres tant Ancienne que Moderne*, Tome IV. p. 337. »On s'attache ici à faire voir, que le Journaliste n'entend ni la Langue, ni la Poësie Hollandaise assez bien, pour prononcer comme il fait, et que par conséquent il est sorti de la Sphère d'activité, en jugeant comme il a fait du fameux Poëte *Vondel* et du style de *Mr. de Haes*. On s'applique à faire voir, par des suffrages d'un très grand nombre de Juges compétens, que le dit *Vondel* étoit le plus excellent Poëte qu'on ait vû dans ces Païs-ci; le *Virgile*, l'*Horace*, etc. de la Nation *Batavique*. On justifie enfin, par des exemples, par des Autoritez, les expressions de *Mr. de Haes*, censurées par l'Auteur marqué. Tout cela se fait d'une manière à épargner à l'attaqué la peine de prendre sa propre deffense en main.” Niet weinig naïef volgt daarop »ce qu'il y a de fâcheux pour le Censeur, c'est qu'il est constant, que *Vondel* a été tel qu'on vient de le représenter, et que *Mr. de Haes* écrit très bien en sa Langue, et qu'il est un très bon Poëte Hollandois.”

De bewoordingen van de »Aenmerkingen» waren niet van de beleefdsten geweest, ten minste in het *Journal Littéraire* de Janvier et Fevrier 1714 p. 177, sqq. beklagt Van Effen zich, dat hij vreeselijk is uitgescholden, een dief of roover kon het niet erger verdiend hebben; en dat alleen, omdat hij gezegd had, dat »le stile enflé de *M. de Haes* ne donne pas grande opinion de son goût,” en omdat hij iets had durven afdingen op de verdiensten van Vondel. Op zijne kalme, eenigszins deftige manier geeft hij eenige bedenkingen ten beste over de Hollandsche poëzie; hij zegt geen Franschman te zijn en zeer goed te weten, dat er in Holland veel groote mannen geleeft hebben; geschiedschrijvers zijn er zeer veel geweest, die in goeden stijl schreven, Hooft alleen was al te duister. Vooral veel geleerden vindt men in Holland, zelfs onder eenvoudige burgers. Maar daardoor juist vindt men er des te minder dichters. De oorzaak daarvan is, dat hier geen Vorst de dichters beschermt, en de Grooten hun geen weldaden genoeg bewijzen. (Kenmerkend voor 't begin der 18e eeuw!) Na Vondel zijn er nauwelijks vijf of zes dichters te noemen, dien naam waardig, en de weinigen, die zich met poëzie ophouden, leggen zich liever toe op

1) De „Aenmerkingen” zelf heb ik niet kunnen zien.

Latijnsche verzen, waardoor ten minste hun werk kan betaald worden, als zij buiten de enge grenzen van onze provinciën bekend worden. Eene der hoofdoorzaken van de mindere hoedanigheid der Hollandsche dichters ligt hierin, dat zij veel minder in de Regelen der Poëzie onderwezen zijn dan de Franschen, en minder goede critici zijn; de dichters willen in alle genres tegelijk uitmunten, zij willen Horatius, Virgilius, Juvenalis, Sophocles en Terentius tegelijk zijn. Hun verzen hebben dikwijls geen caesuur en veel enjambementen. Alleen Cats munt in alles uit Doch wij zouden te ver uitweiden. Het stukje eindigt met eene beoordeeling d. i. over 't algemeen veroordeeling van Vondel, die, zooals het heet, veel aanleg had, en overal groot zou geworden zijn, maar door zijne gebrekkige opvoeding het niet ver kón brengen; geen wonder, hij leerde op zijn dertigste jaar eerst Latijn, daarna Fransch, enz. (sic!) als dramatisch dichter kiest hij verkeerde (bijbelsche) onderwerpen ¹⁾, er is weinig handeling in zijn stukken, zijn koren zijn vervelend.

Het is geen wonder, dat Hoogstraten over eene dergelijke oordeelvelling verontwaardigd was; in de voorrede van »Alle de Gedichten van J. Antonides van der Goes,» Derde Druk, 1714, wil hij niets zeggen tot lof van Antonides, want »zeg ik er ook iet toe, daer zal een ander komen (gelyk het vooral in deze elendige eeu toegaet) die, om wys te schynen, alle aenpryzingen zal bestaen te beknibbelen. Want zou Antonides, die wel wist en gaerne bekende, hoe weinig hy by Vondel halen kon, vry zyn van een onvoordeelig vonnis van den eenen of anderen Keurmeester, daer Vondels naem na zoo vele jaren, sedert zyn leven vervlogen, schendig en onbeschaemt wort aengetast van menschen, die zich zooveel op Vondels zangmaten, als de Ezel op de lier, verstaen? De tydt zeker is dan gekomen dat die Vorst der dichteren, die nogh nooit van iemand veracht is, in onze dagen ook heeft moeten veragt en beschempt worden van ik weet niet wat Fransche beuzelaers, die op den voorgang van onzen helthafartigen Geneefschen Wyzeman, in ons lant aengedreven om de domme Hollanders te hervormen, zieh de keuze over alle boeken aenmatigen, en ons aenwyzen de bedervinge van onzen smaak, waar door wy zoo elendig misleidt zyn dat wy Vondel voor onzen Virgilius aanzien; daer immers ons gezicht zoo helder had moeten zyn, dat wy den eenen of anderen Franschen Wintbreker voor den eenigen Virgyl of Homeer hadden moeten nemen, en ons ter navolginge voorstellen.»

In het Journal Littéraire de Mars et Avril 1714 wordt deze uitgave volgens gewoonte aangekondigd en besproken. Over de voorrede glijdt Van Effen heen, alleen zeggende dat zij is »de sa façon» (van Hoogstraten); tot zijn lof wordt gezegd, dat hij is een »homme de capacité pour sa Profession, et qui passe pour bon Poëte Hollandais et Latin», maar van zijne vertaling van het vers van Francius op Antonides' huwelijk heet het, dat het is »indigne de l'original.» De »IJstroom» wordt grootendeels geprezen.

„Door de aengeschonde glorie van den Fenixdichter Vondel, Prins der Nederduitsche Digtkunde» raakten de gemoederen der dichters in hevige beweging. Hunne verontwaardiging luchtten zij in allerlei gedichten. »Wie rukt de Journalisten de pluimen van den hoed» roept de schrijver uit van de »Eerspoore voor den Duitschen Helikon» ²⁾, nadat hij de Franschen eerst voor heel wat leelijks heeft uitgemaakt.

1) Hiermee is hij dus geheel in den geest van N. V. A.

2) Keurd. Verv. p. 88, en 2e vervolg p. 124.

Velen vielen de journalisten aan; »Joan de Haes" o. a. schreef »Kneppel onder de Hoenders" ¹⁾. Dat hijzelf door »Febus aterlingen" gelaakt werd hinderde hem weinig, zoo hem slechts »gebeuren magh Hoogstratens keurige ooren, een Relant, een De Witt ²⁾, een Hessel ³⁾ te bekoren, en andre weinigen." Ook in zijn loflicht op Hoogstraten's Antonides ⁴⁾ streek hij de »lasterzucht en nijt" en »den Franschen nachtuil" door. De vrienden van Hoogstraten en De Haes (Suderman, Bockhoven, Van Braam), de geheele Maasparnas mengde zich in den strijd. Die vele schimp- en hekel-dichten waren oorzaak, dat de volgende prijsvraag werd uitgeschreven: ⁵⁾

Bonae Menti

S.

Aan alle rechtzinnige poëten.

Apol op Helikon gezeten
 Vraagt al zyn heilige Poëten,
 Of al de rymers dichters zyn
 Die zich vertoonen in dien schyn?
 Of hij ook immer oude of jongen
 Tot zulk een ambacht heeft gedwongen?
 Of elk zyn eigen kracht wel kent,
 Eer hy in deze renbaan rent?
 Of ook in welbestierde steden
 Een zinloos rymmer wordt geleden?
 En of een zenuwloos gedicht
 Vermaakt en teffens zeden sticht?
 Wat prys, die zich zoo dwaas verloop, en
 Van zyn genade kunnen hopen?
 Wiens antwoord kortst en bondigst is
 En klaarst in deze duisternis,
 Dien zullen d'*Akademiheeren*
 Met eenen *Groenen Drieling* eeren,
 Daar Pallas kunstgeleerde hant
 Apols triomf met diamant
 In sneedt, om nimmer uit te wissen,
 Dat Marsyas zyn hant moest missen.

»De antwoorden moeten ingebracht worden voor den 21sten van Wiedemaant, wanneer Apollo te recht zal zitten (op dat het onkruid geen dieper wortels schiete) om den prijs uit te deelen."

Men ziet, oorspronkelijk was de gedachte niet, evenmin al de inkleeding; dat schijnt ook niet in de bedoeling gelegen te hebben, want zelfs de rijmwoorden en

1) Gedichten bl. 419.

2) Joan de Witt. Urbi Amstelaedamensi a secretis, aan wien de Poëmata Broukhussii zijn opgedragen.

3) Vriend van Hoogstr. Zie v. d. Aa.

4) De Haes, Ged. p. 333.

5) Duncaniana, 1713, dl. 2.

geheele regels zijn overgenomen van de stekelige prijsvraag door Vondel opgesteld en door de Amsterdamsche Academie in Maart 1630 ¹⁾ uitgeschreven.

Een achttal antwoorden of navolgingen worden bewaard in de *Duncaniana* 1712 en 13. Den geest, die er in heerscht, kan men vermoeden; de uitersten komen echter niet voor, zooals in dien zoo weinig krachtigen tijd past; er is geen antwoord zoo vuil als dat van Trigland was, maar ook geen zoo zachtzinnig en poëtisch als van Tesselschade in den goeden ouden tijd. Al die variaties van Tapvol en Alvol op Apol of van Heeleton op Helicon en zooveel andere, even weinig geestige, kunnen we dan ook zonder schade voor ons dichterlijk genot achterwege laten. Genoeg zij het ons te vermelden, dat velen alleen redding verwachtten uit den warboel en dichtersstrijd van Hoogstraten. In »De wegh naar den Zangberg onveilig» (door Gerard de Haes ? ²⁾) luidt het ³⁾:

»Dat d'Amstel-Herkules zich wapen,
En zwaai' het schitterend geweer,
En ga dit snoodt gespuis te keer.
Zoo word' de glory van dien helt
In goude letteren gestelt:
Men eer' H. . . . als een Heilig.
Door Hem zijn Pindus wegen veilig.»

Ook »Het verval der Nederduitsche Dichtkunst» ⁴⁾ is aan David van Hoogstraten opgedragen. Die opdracht is:

Beroemde man ⁵⁾,

't mishaaige u niet
Dat u mijn Zangster in 't verschiet
Genaaken koom, zy durft zich vleien
Met uwe gunst, terwyl ze staat
In haar onnoozelste gewaad
't Verval der Dichtkunst te beschreien.
Nooit leende gy uw' nyvre handt
Ten lof van ongerymde prullen.
Dan om den Nar ⁶⁾ de kap te vullen,
Gun my, daar gy de vierschaar spant

1) Zie Leendertz in Navorscher 1875.

2) Een broeder van Johan de Haes (zie dezes gedichten, p. 149).

3) Dunc. 1712, 2.

4) Dunc. 1713. Het was van Zeus, blijkens Brief aan Chrysost. Matanasius over „Zangberg in Gevaar”, 1715, en vele plaatsen uit de stukken van den poëtenoorlog bijv. „De Zangberg ontzet”, passim. De Haes was zeer boos op Zeus blijkens zijne Gedichten, p. 426.

„Maer zout past wonderwel op Haagsche en Zeusche slekken”.

5) Met deze woorden had De Haes Van Hoogstraten aangesproken in zijn lijkdicht op het afsterven van Maria van Nispen, zijne echtgenoot, overleden te Amsterdam den 26en van Slachmaent 1708, en in zijn lofdicht op D. v. H's Aenm. over de Geslachten. Bl. 315: Beroemde man, o glori van het IJ”.

Op bl. 324 zegt de Haes aan Hoogstr.: „t Mishage u niet, dat mijn gedicht u nadren kome”

6) Het gewone epitheton ornans voor De Haes, volgens dezes eigen getuigenis, bl. 426 van zijn Gedichten.

Als Neêrlands Hoofdtpoëet te vraagen,
Of hier de bal is mis geslagen.¹⁾

De schrijver van het »Verval», de Zevenbergsche dichter J. Zeeus, uitte zijne afkeuring in gezonde, krachtige bewoordingen. Men oordeele naar 't begin:

Indien ge Nederduitsch kunt leezen;
Indien ge Nederduitsch verstaat;
Indien ge iets weet van klank of maat:
En langer niet bespot wilt weezen,
Rampzalig kroost, dat uit het bloedt
Van Marsyas uwe afkomst rekent,
Uw naam naar 's Vaders landstreek tekent,
En in den Frygiaanschen vloedt
Uw doopstroom, zyt gewoon te baaden,
Ai, laat u toch ten beste raaden.

Geen haat of hoogmoed drijft den schrijver tot spreken, maar de dwaasheid der dichters. De gouden tijd van Vondel en Hooft is voorbij, nu wordt de kunst gehoond en gelasterd »door vuil en dartel straatgeraas» en weinigen zijn meer der poëzie genegen. Meeenen zijn er niet meer, zooals in den tijd van Augustus. »Toen werd't der kunste een kerk gesticht, nu is er kans zich arm te zingen.» Velen dichten om gewin, anderen tooien hun met moeite te voorschijn gebrachte gelegenhedsgedichten met wonderspreuken. »Een ander zal zyn stem doen hooren, daar Jochimbuur met Aaltje paart; daar Aagt of Albertoom verjaart»; terwijl hij daarbij een ophef maakt, alsof hij van Eneas zong.» Het nageslacht van Brandt en Oudaan meent den geest der poëzie van hen te hebben overgeërfd, maar het blijft steeds laag bij den grond. Daarom moesten die arme rijmers hun schrijven staken en hun pen liever in 't rekenboek gebruiken.

De Rotterdamsche dichter Joan de Haes, door zijne moeder Cornelia een kleinzoon van Geraert Brandt en neef van Oudaan, meende, en waarschijnlijk terecht, dat de schrijver het voornamelijk op hem gemunt had en antwoordde met een keerdicht »Aan den Maaker, van het Dicht, genaamt Het verval der Nederd. dichtkunst». »Gewaande Geest» begint het, »'t mishaage u niet, dat ik, uw knevels in 't verschiet, kom scheeren» . . . maar wij zullen hem niet verder volgen, wanneer hij steeds met dezelfde rijmklanken als in »'t verval» allerlei hatelijkheden, maar weinig geest ten beste geeft.

De rust was dus nog niet hersteld, hoe goed Zeeus het ook bedoeld had; intengendeel nam de strijd kort daarop nog veel grooter verhoudingen aan, toen hij zich uitbreidde tot den zoogenaamden »Poëtenoorlog» van 1715 en 1716. Nikolaas van Amerongen had de achtste satire van Boileau vertaald »De menschelijke dwaasheid

1) Deze regel is een terugslag op een in den 3en Apol. Bundel 1713.

„Die 't vinnighst in zyn antwoord is,
En slaet den rechten bal niet mis,» enz.

2) Zie Catalogus ofte Lyst der Kunstwerken, die deezen Muizenzang zyn voorafgegaan, achter »de Zangberg gezuivert». Catal. Lettk. bl. 446 n°. 21.

in tegenstelling der andere dieren" in een slechten vorm; daarop was een »Berispdicht" gevolgd. P. A. De Huybert, Heer van Kruiningen, lid van Nil Volentibus Arduum, had in de voorrede van zijn blijspel »De gewaande Astrologist" beweerd, dat Vondel geen begrip had van de tooneelregels omtrent éénheid van plaats, tijd en handeling. Toen had Zeeus »de Zangberg in Gevaar" geschreven om Vondel en ook zijn vriend Van Amerongen te verdedigen; en daarna komt er bijna geen eind aan de schimp- en lasterschriften, waarin over en weer de opgemerkte fouten ten breedste worden uitgerekend. Vooral De Haes, wiens vleien en dichten om geld gehekel wordt, en Zeeus, die in een hekeldicht van Juvenales *mures* door *muren* vertaald had ¹⁾, moesten het ontgelden.

Zeer geestig is te midden van zooveel onverkwikkelijke geschriften, »DE ZANGBERG GEZUIVERT, MUIZENZANG. *Met de geheele Aanmerkingen van Oponius Mero, Biberius Edax, Sorbilius Dento, Lurconius Crapula en Vinius Curculio. Door zorg en Arbeid van Dr. Chrysostomus Matanasius.* ²⁾ Hierbij kooft het Afbeeldzel van den grooten Parnasbulebak Saccharias Klistorinus. 's Grav. 1716." Het portret van Klistorinus met zijn schild »van Marsepyn met een vergulde korst, zijn riddervlies van witte suiker" enz. gelijkt sprekend op dat van Zeeus. Het gedicht zelf is 24 bladzijden groot, de aantekeningen met het voorwerk, enz. beslaan er 68. In den ernstigsten toon worden de grootste dwaasheden verteld, en vooral de toenmaals gebruikelijke edities met zeer lange noten belachelijk gemaakt. ³⁾ Maar wij kunnen

1) »Et divina opici rodebant carmina mures" was door hem vertaald met »terwijl de muren vast dien grooten rijkdom schonden."

2) Volgens Mr. Van Doorninck, *Vermomde en naamlooze schrijvers* is dit het pseudoniem van J. J. Mauricius; dien naam ontleende hij aan Hyacinthe Cordonnier, meer algemeen bekend onder den naam van Themiseuil de Saint-Hyacinthe.

Zie over hem en zijn *Chef d'oeuvre d'un inconnu*: Dr. Bisschop, *Justus van Effen* bl. 48, sqq.

3) Bijv. de noot bij den naam Klistorinus:

»Klitorinus is naar allen schyn een Grieks woord; maar waar 't van daan kooft, is zo gemakkelijk niet te verzekeren. Zo gissingen helpen proogen, geloof ik, dat men leezen moet *Klitorinus*, van 't woord *Κλάζειν*, en 't bywoord *ὄρεϊνός*. Het eerste betekent *schreeuwen*, gelijk de ganzen doen, en 't tweede beduidt *iemant, die op een Berg woont*, of die een *Liefhebber van 't Gebergte* is, van *ὄρος* een' *Berg*. Men weet aan den eenen kant dat de ganzen goede waakers zyn, gelijk daar van in de Romeinsche Historiën een doorluchtig voorbeeld is, toen, enz. — Aan den anderen kant is 't bekend, dat de Helikon by uitneemtheid *de Berg* geheeten wordt, gelijk men van ouds Rome de *Stad*, Cicero den *Redenaar*, Homerus, Virgilius en den heer *Zeeus den Poët* noemt. Zo dat *Klitorinus* zo veel te zeggen is, als een *bewaaker van den Zangberg*. Weet niemant der geleerden hier iets beters op uit te vinden, ik mag 't gaeren lyden. ORSONIUS MERO.

De oorspronk, dien de heer MERO aan 't woord *Orinus, ὄρεϊνός*, geeft, vind ik onwraakbaar; maar men kan 'er een' andere uitlegging aan geeven, dat naamelyk deeze Saccharias daarom naar 't *Gebergte* genoemd wordt, om dat hy misschien een goed vriend heeft, die in 't *Gebergte* woont. Ondertusschen komt mij die *ganzen* benaaming wat onstichtelyk voor, en men zou somwylen daar uit gedachten krygen, alsof deeze groote lieveling van Euterpe een *keffer*, of *schreeuwer* op den *Zangberg* was, en als of al' zyn' kunst alleen bestondt in een *onbeschaafte* geraas te maaken, 't geen de kracht van 't woord *Κλάζειν* eigentlyk medebrengt. Doch zo men eenige verandering in de Leezing moet maaken, zou ik liever leezen *Kissorinus* of *Klitorinus* van *Κίσσα* of *Κίττα*, dat een *Exter* betekent, die, gelijk bekend is, een zinnebeeld verstrekt van de Welsprekendheid, gelijk te zien is, enz.... BIBERIUS EDAX.

Ik kan deeze afleiding van 't woord *μίσσα* gantsch niet goedkeuren, dewyl zulks den onkundigen een' indruk geeven zou, even of deeze *Saccharias* een *Exter* was, die 't geen hem die

ons niet langer bij dien poëtenoorlog ¹⁾ ophouden, omdat David van Hoogstraten niet rechtstreeks bij den strijd betrokken was. Hij werd wel uitgemaakt voor den gewaanden ²⁾ Leeu van Fedrus, maar hij antwoordde daarop niet en, als hij het noodig oordeelde zijne afkeuring te kennen te geven, gaf zulks geen aanleiding tot vijandschap met den berispte. Zoo had Hoogstraten in den Brief, geplaatst voor de »Verdediging der Poëzy» door de Haes vertaald ³⁾ uit het Engelsch van Filips Sidney, met 't oog op Zeeus ⁴⁾ gezegd: »dat ook zij eenen harpoen of roskam verdienen, die met onbetoomde pen of tong, luiden beledigen, die niet alleen hun geen leet gedaen, maer in tegendeel hen met alle bereitwilligheid op verscheide wyzen verplicht hebben; of door hun onstuimigh gesnap de gezelschappen, waer in zij zich bevinden, beroeren, en den meester willen spelen in dingen, die zij niet verstaen; terwijl ze, van de oude hulpe versteken weder weghzinken in den drek, waer uit men hen getogen hadt.» ⁵⁾

Vreemd blijft het, dat Zeeus hierop alleen heeft geantwoord (in de Voorrede van den Tweeden Druk van »De Wolf in 't Schaepsvel» Rott. 1715), dat die hatefulijke uitdrukkingen niet op hem konden slaan, want dat hij den Heer Hoogstraten, »zoo vermaert door zijne dichtkunst, als bemint om zijne heuscheit» vrij kende van dubbelhartigheid. Hoogstraten heeft ook weer een loflicht geschonken onder Zeeus' portret voor dien tweeden druk.

Door de beter gezinden onder de strijdende poëten bleef Hoogstraten geëerd. H. K. Poot, die dien poëten-oorlog »der jammren jammer» noemde, schatte hem hoog. Zijn »Luister der Geleertheit» ⁶⁾ werd in 1718 met deze woorden aan Hoogstraten opgedragen:

Bergvriend voorgeseit had, naaklapte. Men zou met minder verandering kunnen leezen: van Klittorinus κλειτός, beroemt, befaamt. SOBILIVS DENTO.

Waarom niet *Klistorinus*, gelyk er staat, gehouden? Men kan dat genoegzaam van 't woord *klisteeen* afleiden. 't Woord *klisteeen* heeft zyn' oorsprong van *κλύειν*, *afwasschen*, *zuiveren*, en dit komt over een met den titel van 't Gedicht: *den Zangberg Gezuivert*. LURCONIVS CRAPULA.

Geen van alle deeze gissingen kan my genoegen geeven, en ik zoek de afkomst van deezen naam heel ergens anders. Ik oordeel met den Heer EDAX, dat men leezen moet *Kissorinus* of *Kittorinus*; maar ik meen, dat dit woord heel anders behoort ontleed te worden, en dat het koomt, niet van *κίσα* een *Ester*, noch ook niet van *ὄρεινός* *bergachtig*; maar van *κιστός*, of *Κιττός*, *klimop* of *Κισθήνης*, iemant, die met *klimop* gekroont is, en *ὄρεος* een *Muilezel*. Moogelyk, dat ook de twee laatste lettergreepen *Rinus* niet vergeefs zyn, en dat die hun' oorsprong hebben van *ῥινός*, 't geen by de Grieken voor een Schild gebruikt wordt; zo dat het woord *Klissorinus*, *Kittorinus* of *Kistorinus* zeer veel beduiding heeft, en een' *Muilezel* betekent, die met *klimop* gekroont is, en een groot schild draagt."

Daarna volgt eene lange verhandeling over het *klimop*, over den *Muilezel* als voorbeeld van naarstigheid, over de *Ezels*, van nature liefhebbers der Poëzie, enz. enz., door VINIVS CURCULIO. Ten slotte worden uit oudere en nieuwere schryvers nog een achttal voortreffelijke hoedanigheden van de ezels te berde gebracht door CHRYSOSTOMVS MATANASIVS, die ten slotte oordeelt, dat de lezing *Klistorinus* wel blijven kan, en dat het weinig ter zake doet, van welk woord men den naam afleidt.

1) De strijd eindigde met den dood van Zeeus.

2) »Fabel van den gewaanden Leeu van Fedrus, Alleen onder de zwijnen voor den waren Leeu gehouden.» (De ware was Broekhuizen geweest). *Spreeuedichten voor en tegen Fedrus*, bl. 12. Bibl. v. Lettk. II p. 445.

3) Op aanraden van Dav. van Hoogstraten, zie »Aen den Lezer» bl. 3.

4) Zie Brief aan Chrys. Mat. over *Zangberg in Gevaar*.

5) Brief van D. v. H. aan Joan de Haes vóór zyn vertaling van Sidney. 1 Oct. 1712.

6) Duncaniana. 1718.

»Febus waertste zoon Hoogstraten
 Eer en steun van Helikon,
 Zoo die kunst oit glori won,
 Hier kan mij de dichtstof baten.
 'K prijs de Wetenschappen nu.
 Neem die kroon, zij past ook u."

Doch niet alleen voor Dichters was Hoogstraten een wegwijzer; op 't gebied van Nederlandsche taal en stijl was hij de vraagbaak voor allen, die op een keurigen vorm en eene nette inkleeding prijs stelden. Ds. Wigbold Muilman, predikant te 's-Gravenhage, bijv. vroeg hem in dat opzicht om raad, en Hoogstratens antwoord was ¹⁾ »om winst te doen, die haer en in 't schryven en in 't spreken mogte te stade komen, ga uw E. voor uitspanninge lezen de Voorredens en Opdragten, die Vondel voor zyn Treurspelen gestelt heeft, ook zyne Aenleidinge ter Dichtkunst, in onrym geschreven: vervolgens de Treurspelen zelfs, en daer in de Reien, die alle zeer schoon, en op den leest der beste outhet geschoeit zyn; waer toe uw Eerw. te liever treden zal, omdat ze meest al uit heilige stoffe bestaen. Dan zal in aenmerking komen de Histori der Reformatie van Brant. Uw Eerw. behoeft zich niet te stooren aen de Arminiaensheit, zoo die daer in te veel mogte doorsteken gelyk de heeren Vollenhove en Moonen dat hebben aangemerkt. Dus gewapent zal uw Eerw. toetreden tot de heerlyke schriften van den Ridder Hooft, dien naer allen schyn geene nakomelingen zullen evenaren." Beter raad kon Hoogstraten zeker niet geven.

Zuiverheid van stijl, het passende van beelden en uitdrukkingen, was een voorwerp van Hoogstraten's voortdurende opmerkzaamheid; want ofschoon zijn »Kort begrip der rederykkunst" eerst na zijn dood door Vlaming is uitgegeven, reeds dertig en meer jaren waren er verlopen, sedert hij het ontwerp op 't papier had gebracht. Van tropen (woortwalingen) en figuren (woortgestalten) gaf hij voorbeelden uit de beste schrijvers, overtuigd, dat voorbeelden steeds het meeste voordeel aanbrenghen. Noodig was dat boekje »ten dienst der dichtlievende jeugt," omdat Willem Sewel bij zijne Spraakkunst wel een ruig ontwerp eener Rederykkunst had gevoegd, maar zonder voorbeelden; en omdat de »Rederyck-kunst" in het »Kort Begrip Leerende recht Duidts spreken" van de Kamer »In Liefde Bloeyende" verouderd was.

De Nederlandsche spraakkunst trok in 't bijzonder de belangstelling van Hoogstraten. In zijn tijd eerst begon men zich met ijver daarop toe te leggen, en Hoogstraten zag het gewicht van die studie in, want geen taal was tot nog toe zoo verwaarloosd als de onze, »de bastaerdy en het misbruik onzer ryke moedersprake is zoo verre ingekropen, dat zelfs luiden van letteren in hunne schriften groot bewys geven van onbedrevenheit in dezelve." Daarom bezorgde hij eene vernieuwde uitgave van Nyloë's »Aanleiding tot de Nederduitsche Taal" en nam de uitgave op zich van Adriaen Verwer's grammatica ²⁾, die zijn naam altijd bedekt heeft gehouden,

1) Brief van D. v. Hoogstraten aan W. Muilman. Amst. 1718. N. e. g. bewaard op de Bibl. van Letterkunde te Leiden.

Denzelfden raad ongeveer geeft hij aan de jonge schrijvers in zijn »Berecht" voor zijn »Aenmerkingen over de Geslachten".

2) Linguae Belgicae idea Grammatica, Poëtica, Rhetorica deprompta ex Adversariis Anonymi Batavi. Amst. 1707.

opdat men er des te vrijer over oordeelen zou, of de afgunst, zoo ze er lust in had, vrijelijk zou kunnen uitvaren. Maar hoe vele spraakkunsten er ook binnen korten tijd ¹⁾ mochten verschijnen, van een schimpen en schelden als onder de poëten was geen sprake; men beoordeelde elkanders werk, wees op humane wijze op gebreken, verschilde in opvattingen, maar wist elkan lers werk te waardeeren. Aan de opvatting en bewerking van Moonen's spraakkunst werd door allen de prijs toegekend, totdat alles overtroffen werd door »den onvermoeiden en bykans onbegrypelyken arbeid van den doorzichtigen en vernuftigen Heere Lambert ten Kate, wiens gezigt verder is doorgedrongen dan dat van iemant dergenen, die by onze of by onzer voorouderen tyden, zich bemoeit hebben met der vaderlantsche sprake eenig licht by te zetten ²⁾».

Slechts een enkel woord over Hoogstraten's »Lijst der gebruikelijkste Zelfst. Naamwoorden door hunne geslachten beteekend,» zooals de titel der latere drukken luidt. De eerste uitgave ³⁾ was slechts eene proeve, »Aenmerkingen over de Geslachten der Z. nw. ten dienst der taellievenden opgesteld». Schromelijke verwarring heerschte er in het gebruik van de geslachten der Z. nw. De schrijvers schreven er maar op los; sedert Melis Stoke was die ontaarding begonnen, en slechts Hooft en Vondel en eenige weinigen, die hen in hun keurigheid volgden, waren zich zelve gelijk gebleven en hadden nauwkeurige onderscheidingen waargenomen; daarom had hij uit hen zijne voorbeelden genomen, en die alphabetisch gerangschikt, opdat men ze met een oogopslag zou kunnen vinden. De grammatici gaven wel vele regels, maar ten eerste zijn die moeilijk te onthouden, en vervolgens blijven er telkens zoovele uitzonderingen over, waarover het gebruik vonnis moet vellen, dat eene lijst veel practischer en gemakkelijker is. Met algemeene goedkeuring van zijn tijdgenooten is die lijst dan ook ontvangen. »Niet wert nutter arbeit aen onze Moedertale besteed», oordeelt Rabus ⁴⁾, en nog Huydecoper ⁵⁾ prijst, met het oog op dit werk, Hoogstraten als den »Gids en Leidsman der aankomende Dichteren,» die met het uitgeven en vermeerderen van zijn Geslachtlijst de Nederlandsche taal een dienst bewezen heeft, »waardoor hij verdiend heeft, dat men zyns Naams, zo lang' er Duitsch gesproken wordt, met achtinge en genegenheid gedenke.» Toch wist Huydecoper zeer goed en toonde dat ook aan, dat er in Hoogstraten's werk misslagen waren, dat het nog niet »ten top van volmaaktheid» gebracht was. Voor de tweede uitgave zond Moonen hem eene verzameling van woorden uit Vondel. Mr. Frans v. Bockhoven uit Hooft, de Rotterdammers J. Suderman en J. de Haes, »die zich zoozeer niet overgeven aan den koophandel, dien ze met roem oefenen, dat ze daer door het heiligdom der Zanggodinnen vergeten», aantekeningen ook uit andere schrijvers. Hoogstraten's Lijst bleef niettegenstaande de gebreken ⁶⁾, de basis voor de verdere

1) Bijv. Moonen's Nederd. Spraekk. in 1706.

Sewel's Nederd. Spraekk. in 1708.

2) D. v. H. Aen den lezer, vóór zijn kort begrip der Rederijkunst.

3) Van 1700 en niet van 1708, zooals Schotel en dus ook v. d. Aa heeft. De volgende uitgaven zijn aldaar opgegeven en ook Ypey, Gesch. der Nederl. tale, I, bl. 538.

4) Rabus, Boekzaal, 1723, bl. 309.

5) Proeve, p. 87.

6) Dikwijls verschillen Hooft en Vondel in de geslachten der woorden, doordien Hooft als Amsterdammer, de *n* van 't voorgaande woord weglatende, de woorden lichter vrouwelijk

geslachtsbepaling. Kluit gaf in 1783 eene geheel omgewerkte uitgave als zesden Druk. Bilderdijk was er mee ingenomen, en daar waar hij en Siegenbeek overeenkwamen met Hoogstraten heeft men in de zoogenaamde »Nieuwe Spelling'' nog die lijst gevolgd in het bepalen van de Geslachten der Zelfstandige Naamwoorden.

Zijne werken hebben dus den waardigen en ijverigen man lang overleefd. In enkele opzichten heeft hij der weg gewezen nog aan velen na hem. Zijn overlijden werd, volgens de gewoonte dier dagen, in vele lijkgedichten betreurd.

Zijne meer dan middelmatige gestalte, zijn schoon uiterlijk en sprekende oogen komen goed uit op de portretten, die van hem bewaard worden op het Archief te dezer stede.

Daaraan paarde hij, zooals wij zagen een karakter, beminnelijk voor zijne omgeving en vrienden, vergevensgezind jegens zijne vijanden, maar fier op zijne overtuiging en te velde trekkend voor hetgeen hem waar en goed scheen. Door zijn ontwikkelden geest, zijne groote kennis en zijn goeden smaak werd hij door zijne letterkundige tijdgenooten als meerdere erkend, en wenschten zij hem tot scheidsrechter in hun dikwijls, helaas, kleingeestige geschillen. Meestal boven de partijen staande, zocht hij door vlijtigen arbeid en ernstige studie voor tijdgenoot en nakomeling nuttig te zijn; daardoor is zijn werk blijven leven, en beschouwen wij nog tegenwoordig David van Hoogstraten als een der eerste grondleggers van de studie der Nederlandsche taal

maakte, dan Vondel. Soms zijn de dichters zichzelf ongelijk bijv. Vondel in *feest*, Hooft in *Magistraat*.

Hoogstraten meent, dat *een stale wapen* niet goed is, en dat het moet zijn *een staal wapen*; hij onderscheidt dus geen stoffel. adj. Hij had ook geen goed begrip van personificatie, enz.

C6295

